БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Соведниниң органы

1925 чылда үндезилетиннген

1953 сентябрь 24 ЧЕТВЕРГ № 186 (2871)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

Бо хүн корей кижи деп сөс национал сагыш-бодалдың улуг чаагайының болгаш быжыының демдээ, Төрээн чуртунуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң херээнге чаагай болгаш эрес-маадырлыг бараан болурунуң демдээ апарган.

(Г. М. МАЛЕНКОВ).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ БОЛГАШ КОРЕЯНЫҢ БУЗУЛБАС НАЙЫРАЛЫ ДЭЭШ!

Совет чазак-биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар доозулган.

Чүректиң ханызындан болгаш бот-боттарын долузу-биле билчириниг байдалынга болуп эрткен чугаалажыышкыннарның чорудулгазында Совет Эвилели-биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың аразында найыралдыг харылзаалары ам ылам быжыглаар болгаш хөгжүдер талазы-биле ийи талаларның сонуургалдыг айтырыглары, ол ышкаш Кореяга тайбың арга-биле шиитпирлезе чогуур айтырыглар чугаалажыышкынга кирген турган. ССРЭ-биле КУДР-ның аразынга тургустунган найыралдыг харылзаалары болгаш кады ажылдажылга болза, ийи чурттарның улустарының эрге-ажыктары-биле дүгжүп, Ыраккы Чөөн-чүкке тайбынны быжыглаарының база айыыл чок чоруктуң херээнге таарымчалыг болуп турар дээрзи бот-боттарын долу билчиишкин-биле чедип алдынган.

Кореяда тайбынчыдылганың чедип алдынганы болза, корей айтырыгны Кореяның национал катыжылгазынга болгаш Кореяның күрүне кылдыр тургустунарын корей улустуң бодунга шиитпирлетирер арганы бээринге үндезилеп, тайбың ёзу-биле шиитпирлээрин чиигедип турар байдалды тургускан дээр дугайында ийи талалар чангыс-аай эпсеткилдиң дугуржулгазынга келгенин дүүн «Правдада» парлаан Совет-Корей медеглелде чугаалап турар. Мону барымдалаащ, бүгү-ле сонуургалдыг күрүнелер-биле кады ажылдажылгага беленин ССРЭ-ниң база КУДР-ның чазактары илереткеннер.

Бодунуң хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш дайын үезинде улуг-улуг каража когаралдарга таваржып эрткен корей улуска ССРЭ-ниң талазындан көргүзер экономиктиг дузаламчының айтырыгларынче чугаалажыышкыннар чоруп турар үеде онза кичээнгей салдынган турган. КУДР-ның дайынга үрегдетиргген улус ажыл-агыйын катап тургузарының хереглелдеринге ССРЭ Чазаандан дедир эгитинмези-биле дузалап тывыскан бир миллиард рубльди ажыглаарынга хамаарышкан айтырыглар чугаалаштынып көрдүнген. Айыттынган хөренгилер, улус ажыл-агыйының көдүрлүүшкүнүн база ажылчы чоннуң материалдыг деннелин бедидериниң үндезинин тургусса чогуур үлетпүрүн дыка хөй улуг-улуг объектилерин катап тургузарынга болгаш тударынга ажыглатынган турар. Оон-биле кады Совет Эвилелинден янзы-бүрү дерилгелерни болгаш материалдарны, көдээ ажыл-агый машиналарын, удобрениелерни, уксаалыг малдарны, улус хереглелиниң бараанларын КУДР-га чедирип берип турар дугайында, ол ышкаш Совет Эвилелиниң моон мурнунда берип турган бүгү чэлилериниң талазы-биле КУДР чазааның төлелгелериниң хуусаазын узадыр база ол төлелгелерни эгидип чандырарының чаа улам чиигелделиг байдалдарын хандырар дугайында дугуржулга база чедип алдынган.

Интервентилериниң халдаашкыннарындан бодунуң төрээн черин камгалап ап шыдаан маадырлыг корей улусту совет кижилер депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен-биле бир дөмей, ханы найыралдың билиишкини-биле көрүп турарлар.

«Бо хүн корей кижи деп сөс национал сагыш-бодалдың улуг чаагайының болгаш быжыының демдээ, Төрээн чуртунуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң херээнге чаагай болгаш эрес-маадырлыг бараан болурунуң демдээ апарган.

Алдарлыг корей улус хосталгалыг демиселдиң төөгүзүнге кайгамчыктыг чаа арынны киир бижээн. Ынчангаш ол арын чуртунуң салымчаянын бодунуң холунга алган улусту сый шаап шыдаар ындыг күштер делегейде чок дээрзин өөредип турар.

Бодунуң херээниң ханы шынныын медереп билир чорук болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң корей улус-биле көстүп көрбээн сагыш-сеткил катыштырылгазы болур мындыг ийи үүл болза, корей патриоттарның тура соруун демиселге тиилелгеже, оларны эрес-дидим болгаш маадырлыг чорукче деткип киирген»—деп, сентябрь 19-тагы бодунуң чугаазынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленков чугаалаан.

Маадырлыг корей улуска улуг Кыдаттың улузунуң көргүзүп келгени ак-сеткилдиг дузаламчыны тайбынга ынакшылдыг кижи төрелгетен улустар аразының сеткил-сагыш катыжыышкынының кайгамчыктыг илергейлээшкини кылдыр магадалбиле үүлзүнүп көрген. Кыдат эки-турачыларның өлүм чок маадырлыг чоруу болза. Азия улустарын сырый катыштырып турар үзе соктунмас доннаныышкынның хереченгели болган. Ол болза, Чөөн-чүкке тыптып келген чаа үениң тугу, национал хосталганы, хамаарышпас чорукту шилип алыр болгаш камгалап артырар дээш Азия улустарының шиитпирлииниң тугу кылдыр болдинип турар.

Алдарлыг корей болгаш кыдат патриоттар боттарының маадырлыг демисели биле Чөөн-чүкке тайбың херээн камгалап артырган болгаш делегейге чаа дайынны өскүдүп үндүрерин оралдашкан агрессорларның калчаалыг чоруун биче эвес хемчээлдии-биле оожуктуруп, Азия болгаш Оожум океан бассейнинин улустарының национал хосталгаже, хамаарышпас чорукче оруктап деп-шилгелиг шимчээшкинин хөме базарынче угланган реаксылыг күштерниң ыраксаар планнарынга эн-не минниишкинниг согуушкунну таварыштырганнар.

Делегейниң реаксылыг күштери улустарның депшилгеже оруктап бар чоруур шимчээшкинин доктаадып шыдавас болгаш келир үениң кижи төрелгетенинге оон дүүнгү хүнүн дөгеп шыдавас-даа. Азияга болгаш Оожум океан бассейнинге болуп эрткилээш, бодунуң сүлде таңмазын ол районда чурттап турар миллиард ажыг кижилерниң дайын сөөлүндеги амыдыралынга мөнгежиди баскан, шак ындыг үндезин өскерилгелерни тооп көрбейн барып болбас. Политиказы тайбынны хандырарынче угланган чаа улуг күрүненин—Кыдат Улус Республиканың башкаланыышкынын боттандырып шыдаар аргажок. Кадык бодал болгаш төөгүлүг чайлаш чок чоруктуң негелделери бар турбуже, улустар аразынга тайбынны доктаадып тургузарынга хамаарышкан чугула айтырыгларны ам улуг Кыдат чокка шиитпирлеп болур дээр хирелиг политиканы архивке дужаап бээр үе келген.

Кореяда тайбынчыдылганы кылган чорук агрессияның болгаш улустар аразының авантюралыг күштеринге удур чер бөмбүрзээниң тайбынга ынакшылдыг бүгү күштериниң эн чугула үези болуп турар. Бир эвес тайбынга ынакшылдыг күштер быжыг туруштуун илередир болза, улустар аразының дүшкүүрлүг айтырыгларының чогуур шиитпирлелин чедип ап шыдаар дээрзин тайбынчыдылга тодаргай көргүскен. Кореяда тайбынчыдылга оон-биле кады корей улуска национал катыжылганың болгаш тайбың хөгжүлдениң оруун ажыдып берген.

Ынчалза-даа корей айтырыгны туюлунга чедир тайбың шиитпирлээриниң перспективалары Катышкан Штаттарның агрессчи күштеринге таарышпайн турар. Олар Кореяда тайбынчыдылганы үзерин, Азияда болгаш Оожум океан бассейнинде байдалды чидиглендирерин күзеп турарлар. Оон ужурундан ам улуг харыысалга тайбынга ынакшылдыг бүгү күштерде онаажып турар. Олар Кореяда тайбынчыдылганы бүгү делегейде оон-биле кады Чөөн-чүкте улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам кошкадырынче угланган чаа күжениишкиннерниң үнер дөзү кылдыр хуулдуруп шыдаар болгаш хуулдурар-даа ужурлуг.

Боттуг байдалдар болза, Азияны тайбынның шивээзи кылдыр хуулдурарының аргазын Чөөн-чүктүң мурнакчы хөй-ниити күштеринге берип турар. Ол боттуг байдалдарның аразында эн чугулазы база Азияда болгаш Оожум океан бассейнинде күчүлүг быжыг туруштуг фактор болуп турар Кыдат Улус Республиканың бүгү делегейге ужур-дузазы болгаш политиказы болур. Кыдат болза, колониалдыг күрүнелериниң талазындан оюннарның болгаш мөлчүлгениң чери болурундан мөнгезибиле адырылган. Кыдат үүгле ёзу барымдаалап эвес, харын херек кырында тускай хамаарышпас чоруун чедип ап, ам үеде бодунуң тускай хамаарышпас политиказын чорудуп турар.

Кыдат Улус Республика—ол дээрге, тайбынны болгаш улустар аразының айыыл чок чоруун быжыглаарының эрге-ажыктарын тайбынга ынакшылдыг бүгү күштер-биле кады камгалап турар чаа улуг күрүнедир. Улустар аразының сөөлгү он чылдарының дургузунда хөгжүлдезиниң ёзулуг, эн чугула төөгүлүг түннели, үүгле эрткен орукту эвес, харын перспективаларны база чыдыып турар түннел ында болуп турар.

Совет улус болгаш бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг улустары Совет чазак биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның түннелдерин сеткил ханыышкыны-биле уткуп алырлар. Корей айтырыгны тайбын шиитпирлээриниң болгаш Ыраккы Чөөн-чүкке база бүгү делегейге быжыг тайбынны хандырарының оруунда чугула базымны олар ол түннелдерден көрүп турарлар. Чугаалажыышкыннарның түннелдери оон-биле кады совет болгаш корей улустарның бузулбас найыралын улам ынай быжыглаарының хөрээнге улуг салыышкын болуп турар. Совет болгаш корей улустарны тудуштуруп турар акы-дунмалышкы белдирлер быжыгып турар. Бузулбас найырал корей улус-биле ол ышкаш улуг кыдат улусту доннаштырып турарынга совет улустар база өөрүп турар.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сенниң медеглээни болза:

«Бо хүн бистиң улузувустуң мурнунда туруп турар соңгаарлатынмас чугула сорулга болза, дайынга үрегдеткен улус ажыл-агыйын дүрген катап тургузары болгаш хөгжүдери, бистиң улузувустуң материалдыг чаагай байдалын тургузары болгаш бедидери, база бодунуң Төрээн чуртунуң тайбын арга-биле катыжарычга материалдыг суурну улам быжыглаары болур. Бо сорулгалар канчап-даа улуг болгаш берге.

Ынчалза-даа, Кореяның Күш-ажылчы партиязының удуртулгазы-биле болгаш улуг Совет Эвилелинпи, Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиязының чурттарының акы-дунма дузаламчызы-биле корей улус бүгү бергелерни болгаш моондактарны шыдажып эрткеш, янзы-бүрү иштики болгаш даштыкы дайзыннарга удур демиселге оон тиилеп үнгени ышкаш бо сорулганы чедиишкинниг күүседир».

Корей Улус-Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары алдарлыг Күш-ажылчы партияның удуртулгазы-биле бодунуң чуртунуң бүгү булуннарында катап тургузулга ажылдарын кылбартып турар. Олар боттарының эн улуг төөгүлүг чаалап алыышкыны болур ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелин быжыглап болгаш карааның огу дег камгалап, боттарының амыдыралының байдалдарын экижидер дээш чедиишкинниг демисежип турар.

Корей Улус-Демократтыг Республика бодунуң национал чаңгыс-эвин катап тургузарынче болгаш тайбынче чүткүлдүг бүгү корей улустуң эн дээре күзел-соруун бодунда шингээдип турар. Совет Эвилелиниң бүгү-хемчег-биле дузаламчызынга даянып алгаш, ол аңаа интервентилериниң таварыштырганы балыгларны экиртип, чуртунуң экономиказының болгаш культуразының катап тургузуушкунунуң болгаш улам ыңайгы хөгжүлдезиниң херээнге, а ол ышкаш ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидер дээш демиселге улуг чедиишкинчерни чедип алыр дээрзинге чигзиниг чок. ССРЭ-де болгаш бүгү делегейде корей улустуң өөнүктери Корея долу тайбынны чедип ап, бодунуң экономиказының болгаш культуразының бүгү талалыг көдүүлүүшкүнүнүң оруунче кириптер дээрзинге быжыг бүзүрелин илередип турар.

(«Правданың» сентябрь 21-деги мурнуку үүлү).

1953 чылдың сентябрь 19-та Кремльге болган дүштеки шайлалгага

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы

ЭШ Г. М. МАЛЕНКОВТУҢ ЧУГААЗЫ

Ханы хүндүлүг Премьер-Министр, Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң ханы хүндүлүг кежигүннери!

Силерге болгаш интервентилериниң халдаашкынкарындан бодунуң төрээн черин камгалап алган маадырлыг корей улуска Силерниң нүүрүнер-биле маңаа, Москвага байыр чедирерин чөпшээреп көрүнер. Совет кижилер бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен-биле кады корей улуска ханы найыралдың сеткил-бодалын илередип турар.

Бо хүн корей кижи деп сөс национал сагыш-бодалдың улуг чаагайының болгаш быжыының демдээ, Төрээн чуртунуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң херээнге чаагай болгаш эрес-маадырлыг бараан болурунуң демдээ апарган.

Алдарлыг корей улус хосталгалыг демиселдиң төөгүзүнге чаа кайгамчыктыг арынны киир бижээн. Ынчангаш ол арын чуртунуң салымын бодунуң холунга алган улусту сый-шаап шыдаар күштер делегейде чок дээрзин өөредип турар.

Бодунуң херээниң ханы шынныын медереп билир чорук болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң корей улус-биле көстүп көрбээн сагыш-сеткил катыштырылгазы болур мындыг ийи үүл болза, корей патриоттарның тура-соруун демиселге тиилелгеже, оларны эрес-дидим болгаш маадырлыг чорукче деткип киирген.

Кыдат улустуң эки-турачыларының өлүм чок эрес-маадырлыг чоруктары Азияның улустарын доннаштырып турар бузулбас белдирлериниң хереченгели болур. Ол болза, Чөөн-чүкте болган чаа үениң демдээ, национал хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун чедип алыр болгаш камгалаар, Азия делегейниң чаа дайынының одаа апарган турар чорукту болдурбас дээш Азияның улустарының шиитпирлиг чоруунуң демдээ.

Чөөн-чүкке тайбынның херээн камгалап база делегейниң чаа дайынын төгеп үндүрерин оралдажып турар агрессорларның чүткүүшкүнүн биче эвес хемчээлдии-биле чавырылдырган корей улустуң болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының төөгүлүг алдар хавыяазын тайбынга ынакшылдыг улустар өөрүп байырлаашкын-биле билип турар. Национал хосталганың болгаш хамаарышпас чоруктуң оруу-биле Азияның болгаш Оожум океан бассейнинин улустарының депшилгелиг шимчээшкинин базарынче угланган реаксылыг күштериниң ырак ханы соруулдыг планнарынга алдарлыг корей болгаш кыдат патриоттар Кореяның ховуларынга боттарының маадырлыг демисели-биле кончуг күштүг согуушкунну таварыштырган.

Караңгы бүдүүлүк мөлчүгдел болгаш даштыкы күштерге улустарның кулдандырыы, үлүг хуузу болуп чораан эрги Азия эрткен үе болуп эрттип турар деп маргылдаа чок фактыны агрессчи бөлүктер тооп көөр хөөн чоктар. Бистиң үевистиң эн чугула чүүлдериниң бирээзи болур болгаш бо үениң бүгү цивилизациязының улам ынайгы көдүрлүүшкүнүнге сорук киирикчи перспективаларны ажыдып турар Чөөн-чүктүң улустарының катап төрүүнүүшкүнүнүң шак ол улуг чорудулгазын олар ара доктаадырын, үзерин күзеп турарлар.

Бодунуң колониалдыг хамаарылгазын чок кылыр болгаш Американың Катышкан Штаттарын тургузар деп Соңгу Америкада он үш колониялардың 175 чыл мурнунда хүлээп алдынган шиитпирин төөгүлүг депшилгениң актызы болбаан деп бадыткаарын бодаар шак ындыг американны бистиң хүннеривисте тып болур бе? Бир тээ хамаарышпас чоруктуң декларациязы «улустуң айыыл чок чоруун болгаш ааскежиин боттандырарынга эн ажыктыг кылдыр олларның барымдаалап көөрү», шак ындыг принциптерге болгаш шак ындыг хевирге эрге-чагырганы тургузарын улустуң алызындан ылап шыныыг чоруу болгаш эргези кылдыр чарлаанда, хамаарышпас чоруктуң декларациязын дүрүм чок характерлиг дээр аянныг кылдыр бадыткап туруп бээр шак ындыг американны бистиң хүннеривисте тып болур бе? Хоржогу тодаргай. Чөөн-чүк күрүнелериниң улустары Вашингтоннуң политикчилериниг таарымча чок эргелел хевирлерин шилип тургуза бээрге-ле, саңлдарлыг америк бөлүктер ол күрүнелериниң иштики хереченгеге каржызы-биле киржип, оларга удур блокаданы чорудуп, дайын өөскүдериниң өнүкчөңгээзин кылып туруп бээр ужуру чүл?

Мында бир янзының дыка онзагай бодалы-ла бар боор: XVIII чүс чылдың төнчүзүнде-ле американнарга тааржып турган чүүл болза, кыдаттарга, индийлерге, корейлерге, индонезийлерге XX чүс чылдың ийиги чартыында безин таарышпайн турар дээри ол тур ийин. Ынчалза-даа ол дээрге расизмниң эрги ыры болбазык бе! Ол дээрге, улустарның төөгүлүг депшилгезиниң херээнге кыжаныг салып турар политиканы чорудар дээн оралдажыышкындыр. Ынчаарга бир эвес чамдык америк деятельдер оон-биле кады боттарын «эрги колониалдыг политиканың» дайзыннарыныы ышкаш кылдыр кылып турар чүве болза, оларның чаа колониалдыг политиказы экспансияның бүгү-ле амдыгаа чедир сураглыг чижектерин ырак соңгаар артырып турар деп, агрессчи характерлиг болуп, делегейни Американың Катышкан Штаттарынга ажыктыг кылдыр үндезини-биле хуваарынче угланган деп санаар апаар.

Төөгү болза, ону соксадырын күзээр, депшилгелериниң оруу-биле улустарның шимчээшкинин ара доктаадырын, кижи төрелгетенниң келир үезинге оон дүүнгү хүнүн дөгээрин күзээр кижилериниң айтыышкыннары-биле хөгжүвейн турар дээрзин биличиниң үези келген. Делегейде чүү болуп турарының дугаайын билбейн турар кижилер эн-не хожуданган сатыныкчы, приннедчек чүүлдерни шуптузун боттарында синниктирип турар кижилерни болгаш өөлүктерни деткиринче боттарының даштыкы политиказын Чөөн-чүктүң чурттарынга чорудуп болурлар. Чөөн-чүкке баидалды өш-биле нарыыдадырын сагыштыгоиле күзеп турар-ла кижилер улуг кыдат улустуң дора көөр болгаш чанкаишчи өөлүк төрүүлүг шак ындыг улуска удур үвүрсавыр ооктарга боттарының ынаныжын кылып ооолур.

Мындыг янзылыг политика—ыракшыл эвес политика. Чүге дээрге, Азияга болгаш Оожум океанның бассейнинге ооган база ол районда чурттап турар миллиард ажыг кижилериниң дайын сөөлүндеги амыдыралынга ооднуңуң таңмазын оазып турар үндезин өскерилгелерни хереккe албаин барып болбас.

Кореяга тайбынчыдылганы тургусканы агрессияның күштеринге болгаш улустар аразының авантюраларынга удур тайбынга ынакшылдыг бүгү күштериниң демиселиниң эн-не чугула үе чадазы болуру чугаажок. Бир эвес тайбынга ынакшылдыг күштер оон-биле кады шыдамыккан болгаш оыжыг туруштуг чоруун көргүзер болза, улустар аразының дүшкүүрлүг айтырыгларын чогууру-биле шиитпирлээрин чедип ап шыдаарлар дээрзин ол тодаргаиы-биле көргүскен.

Ынчалза-даа агрессчи күштериниң Чөөн-чүкте чаа чимзениишкиннерин кичээнгейге албайн баар болза, өршээл чок болур ийик. Ол чимзениишкиннериниң эчис сорулгазы черле илдең—Кореяда тайбынчыдылганы үскеш, Азияда болгаш Оожум океан бассейнинде байдалды чидиглендирери болур.

Американың Катышкан Штаттары «Корей республиканың девискээринге азы чоок кавызынга» боттарының кургаг чер, шериг-далай болгаш агаар күштерин «билдинмес хуусаада» тургузар эргени алырын көрүп турар керээни чоокта чаа АҚШ-тың күрүне секретары-биле Ли Сын Манның чарганы билдингир болгай. Биригээр чугаалаарга, бир эвес Мурнуу Кореяның девискээринге америк чепсектиг күштериниң мынчага чедир туруп келгенин дайын-биле сылдаглатынып келген болза, ам ол бот-боттарының айыыл чок чоруунуң дугайында керээ дээр чүве-биле сылдаглатынар. Чогум утказы-биле алырга херек дээрге өскерлиишкиннер чокка артып турар: Мурнуу Кореяның моон соңгаар-даа АҚШ-тың шериг плацдармының байдалынга турарын бодап турарлар, ол дээрге, корей айтырыгны туюлунга чедир тайбың шиитпирлээриниң болгаш Азияга айыыл чок чорукту быжыглаарының негелделеринге удурланыштыр чоруп чыдары ол болбайн-аан.

Кореяга тайбынчыдылга дугайында дугуржулга ёзугаар чыылдырары баш удур көрдүнген политиктиг конференцияның составының болгаш ажыл чурумунуң дугайында айтырыг талазы-биле Американың Катышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң бодалгазын тайбынга ынакшылдыг күштер хоойлу ёзугаар буруу шаап турар. Ол бодалганың түннелинде конференцияга киржилгези чигзиниг чок, Индия, ол ышкаш Чөөн-чүктүң өске-даа чамдык күрүнелери конференцияга киришпес болуп оон даштында артып калганнар.

Бо бүгү болза, Кореяда чедип алдынган тайбынчыдылганы быжыглап, корей айтырыгны туюлунга чедир тайбың шиитпирлээринче улам ынай базыышкынны кылырынче АҚШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң чүткүлүнүң дугайын база-ла чугаалавайн турар.

Ынчангаш бүгү-ле тайбынга ынакшылдыг күштерге улуг харыысалга онаажып турар. Олар Кореяда тайбынчыдылганы бүгү делегейде, оон-биле кады Чөөн-чүкте улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам кошкадырынче угланган чаа күжениишкиннерниң үнер дөзү кылдыр хуулдуруп шыдаар болгаш хуулдурар-даа ужурлуг.

Боттуг байдалдар болза, Азияны тайбынның шивээзи кылдыр хуулдурарының аргазын Чөөн-чүктүң мурнакчы хөй-ниити күштеринге берип турар, ынчангаш ол чаагай сорулганы шиитпирлээринге чедиишкиннерлиг болурун Азияның бүгү улустарынга изии-биле күзээр херек.

Ол боттуг байдалдарның аразында эн чугулазы болза, Кыдат Улус Республиканың бүгү делегейге ужур-дузазы болгаш политиказы болуп турар. Империалистиг бөлүктериниң Кыдатка тергиидел дээш хөй он-он чылдардагы демисели Чөөн-чүкке улустар аразының харылзааларынга онза дүшкүүрлүг чорукту тургузуп келген. Амгы үеде Кыдат Улус Республика Азияда болгаш Оожум океан бассейнинде күчүлүг быжыг туруштуг фактор болуп турар. Кыдат болза, оларның оюннарының болгаш мөлчүлгезиниң чери болурундан мөнгези-биле уштунган, ол үүгле ёзу барымдаалап эвес, харын-даа херек кырында тускай хамаарышпас чоруун чедип ап делегей кырында ол чүгге статистиң ролюнга кирбейн, а бодунуң хамаарышпас, тускай политиказын чорудуп турар ужурундан агрессчи күштериниң мастерлери ынчангаш дерзиилеп турары ол. Тайбыны болгаш улустар аразының айыыл чок чоруун быжыглаарының эрге-ажыктарын тайбынга ынакшылдыг бүгү күштер-биле кады камгалап турар чаа улуг күрүне делегейде көстүп келген. Ол болза,

(Төнчүзү 2-ги арыда)

1953 чылдың сентябрь 19-та Кремльге болган дүштеки шайлалгага

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы ЭШ Г. М. МАЛЕНКОВТУҢ ЧУГААЗЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

улустар аразының амыдыралының сөөлгү он чылдарының дургузунда хөгжүлдезиниң ёзулуг, эң чугула төөгүлүг түннели, чүгле эрткен орукту эвес харын перспективаларны база чырыдып турар түннел болур.

Оон-биле чергелештир чамдык бөлүктер Кыдатка хамаарыштыр агрессчи политиканы чорудуп, Кыдат Улус Республиканы аңгылаар чорукту боттандырарын оралдажып турарлар. Бо үениң улустар аразының байдалындан Кыдат Улус Республиканы кандыг бир янзы-биле «аңгылап» болур аргалыына кандыг-даа кордаашкыннар амыдыралдан хоорулган, боттуг түүлдүң бодалын оскунган кижилерниң реаксылыг хоозун күзели болурдан өске түү-даа эвес дээрзи билдингир.

Амгы үеде улустар аразынга тайбынны тургузарынга хамаарышкан чугула айтырыгларны улуг Кыдаттың киржилгези чокка шиитпирлеп болур дээр аянныг чүвени барымдаалап, төөгү талазы-биле чайлаш чок кадык бодалга болгаш негелделерге удурланчак политиканы архивке дужаар үе-шаа чедип келбээн ийинен.

Тайбынга ынакшылдыг Совет Эвилелинин болгаш тайбынга ынакшылдыг Кыдат Улус Республиканың бузулбас найыралы тайбынның күчүлүг чөлекгижи болуп турар. Улустар аразынга тайбынны быжыглаарынга чугулазының талазы-биле ону бирги чергениң байдалдарының бирээзи кылдыр санап турар бүгү улустар ол найыралга ынчангаш байыр чедирип турар.

Азияның болгаш Оожум океан бассейнинин бүгү чурттары Чөөн-чүкке тайбынны болгаш айыл чок чорукту быжыглаарының демдээ-биле хөгжүвүшаан тургаш, боттарының аразынга-даа ол ышкаш делегейниң өске-даа районнары-биле тайбың экономиктиг харылзааларынга улуг аргаларны алыр ийик. Хөй-хөй күрүнелериниң талазындан Азияның чурттарынга таарымчалыг болгаш ёзулуг боттуг дузаламчыны бээрининиң дугайында айтырыгны шиитпирлээрин чаа ёзу-биле көөрүнге эргежок чугула байдалдарны ол бодунуң эзелчээнде тургузар ийик.

Эргим өннүктер! Маадырлыг корей улусту бүгү совет кижилернин чүректиң ханызындан эп-найыралчы ёзу-биле көрүп турарының дугайын маадырлыг корей улуска силерни дамчыштыр чедиреринин чөпшээреп көрүнер. Бистиң улустарывыстың аразында найырал болза, бистиң чурттарывыстың тускай эргезин болгаш хамаарышпас чоруун ботботтары хүндүлежириниң быжыг үндезининге тайбынны болгаш улустар аразының айыл чок чоруун быжыглаарының хөрээнге бараан болурунга ботботтары беленинин үндезининге тургустунган. Ол болза, ол найырал улам ынай быжыырынга болгаш хөгжүүрүнге бүгү-ле үндезиннерлиг болурун айтып турар.

Корей улус биле улуг кыдат улусту база-ла бузулбас найырал доңнаштырып турарынга Совет Эвилелиниң улустары өөрүп турар. Шыныг чоруктуң тиилелгези дээш, корей улустуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш корей черге төккен ханы-биле ол найыралды кыдат улустуң маадырлыг болдары быжыктырып тудуштурганнар. Кыдаттың болгаш Кореяның улустарының алдарлыг найыралы чүс-чүс чылдарда чурттап, чечектелир болзуп.

Корей Улус-Демократтыг Республика болза, корей улустуң боттарының национал чаңгыс-эвин катап тургузарынга, тайбынче болгаш депшилгеже чүткээн эң дээре идегелдерин бодунда шингээткен.

Чуртунуң экономиказын болгаш культуразын катап тургузарының болгаш улам ынай хөгжүдериниң хөрээнге бодунуң улузунуң чаагай байдалын көдүреринге Корей Улус-Демократтыг Республика эң чоокку келир үеде улуг чеднишкиннерни чедип алыр дээрзинге чигзиниг турбас.

Корей Улус-Демократтыг Республика интервентилерниң чедирген балыгларын экиртип алзын дээш Совет Эвилели аңаа бүгү хемчеглер-биле дузалаар.

Кореяның күш-ажылчы улузунуң төөгүлүг чаалап алыышкыны болур ажылчын аңгы-биле тараачыннарның эвилелинге үндезилетинген боттарының канчаар-даа аажок улуг сырый катыжыышкынын болгаш чаңгыс-эвин Корей Улус-Демократтыг Республиканың улус массалары интервентилерге удур аар-берге тулчуушкуннар-биле бүгү делегейниң мурнунга көргүскеннер. Бистиң корей акы-дуңмаларывыс ол ыдыктыг эвилелди моон соңгаар-даа карак огу дег камнап, ону бүгү хемчеглер-биле быжыглаарының дугайында могаг чокка сагыш салыр болзун.

Эртенги чырык хаяның чуртту деп ададып турар Корей удавас долу тайбынны тургускаш, бүгү талалыг көдүрлүүшкүннүң оруунче кирер дээрзинге бүзүрелди илередирин чөпшээреп көрүнер.

Совет Эвилели биле Кореяның аразында бузулбас найырал дээш, маадырлыг корей улус дээш, корей айтырыг болгаш корей улустуң национал чаңгыс-эвин катап тургузары туюлунга чедир тайбың шиитпирлетинери дээш, Корей Улус-Демократтыг Республиканың чазаа дээш, база эш премьер-министр, Силернин кадыынар дээш дашканы көдүрүп тур мен.

1953 чылдың сентябрь 19-та Кремльге болган дүштеки шайлалгага

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сенниң чугаазы

Ханы хүндүлүг Дарга эш Маленков!

Эргим эштер!

Совет Чазактың, совет улустуң, Совет Эвилелиниң партиязының болгаш чазааның удуртукчуларының бисти найыралдыг ёзу-биле аалчы кылдыр хүлээп алганы дээш, база ылаңгыя бистиң төлээлериниң Москвага турган үезинде оларның дугайында хүндүлүг Георгий Максимилианович Маленковтуң сагыш салыышкыны дээш Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң үректиң ханызындан өөрүп байырлап турарын илередирин меңээ чөпшээреп көрүнер. Оон ачызы-биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлери найыралдыг байдалга боттарының хүлээлгезин чедиишкинниг күүсеткен.

Улуг Совет Эвилели бистиң улузувусту япон империализмниң хөй чылдардагы тергиидээшкининден хостаан, улустуң эрге-чагыргазын доктаадып тургузарынга бүгү байдалдарны Соңгу Кореяга тургузуп, демократтыг чаартылгаларны боттандырарын хандырган болгаш япон империалистерниң үргедээни чурттуң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң хөрээнге канчаар-даа аажок улуг материалдыг болгаш техниктиг дузаламчыны бистиң улузувуска көргүскен. Корей Улус-Демократтыг Республика биле Совет Эвилелиниң аразынга экономиктиг болгаш культуралыг кады ажылдажылга дугайында 1949 чылда кылдынган дугуржулганы ёзугаар корей улуска Совет Эвилелиниң көргүскен бүгү талалыг дузаламчызы чурттуң улам ынай демократтыг хөгжүлдезиниң хөрээнге шиитпирлиг ужур-дузалыг болган.

Совет Эвилелиниң ак-сеткилдиг дузаламчызының болгаш бистиң улузувустуң Соңгу Кореяга карак-кызыл күш-ажылының ачызы-биле хосталганың соонда чоннуң материалдыг болгаш культуралыг амыдыралының деңнели дүрген бедээн болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң тайбың арга-биле катыжарынга күчүлүг демократтыг суур тургустунган.

Бистиң республикажа америк империалистерниң болгаш Ли Сын Манның бөлүүнден оларның чалчаларының чепсектиг халдаашкыны бистиң улузувустуң агрессорларга өжээнниг чоруун болгаш оларны көөр хөөн чок чоруун хайыктырган. Холунга боочепсээн туткаш, бодунуң Төрээн чуртунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселче база улус-демократтыг тургузугну камгалаарынче чаңгыс кижи ышкаш, кыдат улустуң эки-турачылары-биле кады көстүп көрбээн маадырлыг чорукту көргүскен.

Кыдат улустуң болгаш улус демократиязының чурттарының, улуг совет улуска баштаткан демократияның болгаш социализмниң бүгү лагериниң ақы-дуңма дузаламчызының болгаш деткимчезиниң ачызы-биле корей улус бодунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап ап, бистиң чуртувусту кулданыр дээн америк империалистерниң агрессчи планнарын үзе шапкан болгаш тайбынчыдылга дугайында дугуржулгага ат салырынга оларны албадаан.

Ол болза, чүгле корей болгаш кыдат улустарның тиилелгези эвес, харын база тайбынның, демократияның болгаш социализмниң бүгү лагериниң тиилелгези деп санап турары шуут-ла чөптүг.

Бистиң Төрээн чуртувуска эң-не аар-берге үеде Совет Эвилели бүгү делегейниң демократтыг күш-терин баштап алгаш, корей улуска канчаар-даа аажок улуг дузаламчыны болгаш деткимчени көргүспүшаан, оон хоойлу ёзугаар эргелерин болгаш эргеажыктарын бүгү делегей кырынга камгалап, шыныг херек дээш демиселче бистиң улузувусту сорук киририп, бистиң улузувустуң тиилелгеге бүзүрелин быжыглап келген. Ол болза, бистиң улузувустуң тиилелгезиниң шиитпирлиг чүүлдериниң бирээзи болган.

Бо хүн бистиң улузувустуң мурнунда туруп турар соңгаарлатынмас чугула сорулга болза, дайынга үргедеткен улус ажыл-агыйын дүрген катап тургузары болгаш хөгжүдери, бистиң улузувустуң материалдыг чаагай байдалын тургузары болгаш бедидери, база бодунуң Төрээн чуртунуң тайбың арга-биле катыжарынга материалдыг суурну улам быжыглаары болур. Бо сорулгалар канчап-даа улуг болгаш берге.

Ынчалза-даа, Кореяның Күш-ажылчы партиязының удуртулгазы-биле болгаш улуг Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиязының чурттарының ақы-дуңма дузаламчызы-биле корей улус бүгү бергелерни болгаш моондактарны шыдажып эрткеш, янзы-бүрү иштики болгаш даштыкы дайзыннарга удур демиселге оон тиилеп үнгени ышкаш, бо сорулганы чедиишкинниг күүседир.

КҮДР-ның болгаш Совет Эвилелиниң чазактарының аразында Москвага чедиишкинниг болуп эрткен чугаалажыышкыннарның түннелинде бистиң экономикавыстың амыдыралы үлезинги болуп турар үлетпүр бүдүрүлгелерни катап тургузарынга болгаш тударынга дерилгелерни болгаш дузаламчыны корей улус Совет Эвилелинден алыр ол ышкаш бистиң чуртувуска көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның улам ынай хөгжүлдезинге чугула рольдуг болур дузаламчыны корей улус алыр.

Ол дузаламчы корей болгаш совет улустарның аразында найыралды база быжыглап, бистиң чуртувуска ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин быжыглап, корей айтырыгны тайбың таарыштырарының болгаш бистиң Төрээн чуртувусту тайбың арга-биле катыштырарының база Азияга тайбынны болгаш айыл чок чорукту хандырарының херээнге чаа салыышкынны киирер.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг алдарлыг партиязының удуртулгазы-биле бүгү делегейге быжыг тайбынны хандырары болгаш кижи төрелгетенге чырыткылыг келир үе дээш Совет Эвилелиниге коммунизм тургузуушкунунуң херээнге совет улустуң чедип алган улуг чедиишкиннеринге бистиң улузувус бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен-биле кады өөрүп турар.

Совет улустуң моон-даа ынай, чайгылыш чок чедиишкиннерлиг болурун бистиң улус сеткилдиң ханызындан күзеп турар.

Силерни мээң бедик хүндүлеп турарымны таңгыраглаарын болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, Совет Чазакка болгаш совет улуска база катап ханызы-биле өөрүп байырлаанывысты илередирин меңээ чөпшээреп көрүнер.

Хүндүлүг эш Маленков Силерниң кадык чаагай болурунарны күзээйин база Силерниң кадыынар дээш бо дашканы көдүрерин меңээ чөпшээреп көрүнер.

Көдээ ажыл-агыйның продуктуларының элбекшилин тургузаал!

Сталинградтың трактор тудугжуларында

СТАЛИНГРАД. «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалы Сталинградтың трактор тудугжуларының кайгамчык улуг күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн болдурган. Агитаторлар бо документиниң талазы-биле бүгү цехтерде беседаларны чорудуп турарлар.

— Трактор—МТС-тиң кол машиназы. Бистиң хүлээлгевис көдээ ажыл-агыйга эки шынарлыг хөй машиналарны үндүрүп бээри болур— деп дарган эш Бородин чугаалаан.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге дарган Бородин болгаш оон бригадазы заводтуң иштики курлавырларын эң долузу-биле ажыглаарын күзеп турарлар. Бригаданың кежигүннери кызыдып каан демирлерни маскага бээрин чиигедип турар арганы тургусканнар. Ол болза, кылыглар бүдүрүп үндүрүлгезин он хуу улгатырар арганы берген.

Кан хайылдырар цехтиң мастери эш Пичугиниң трактор тудугжуларының сагыш-сеткилин илередипшаан, медеглээни болза:

—Партияның Төп Комитединиң айыткан программазы болза, күжениишкиннерни ийи тапкыр улгатырып—көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының хожудап турар колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүреринге дузалаарын биске, трактор тудугжуларынга хүлээдип турар-дыр.

Эш Пичугин заводта рациспализаторларның комплексилиг бригадазын тургускан. Бригаданың слесарьлары—септекчилер чаа тускай эртемнерни шиңгээдип алганнар. Оларның бүдүрүлгеде нептеретиинген рационализаторжу саналдары заводка чүс-чүс муң рубльдерни камнап берип турар.

«ДТ—54» деп трактор болбаазыратынып турар. Сөөлгү үениң дургузунда завод конструкторларының күжениишкиннери-биле универсалдыг кабина тургустунган, ол болза, механизаторларга агаар бойдустуң кандыг-даа байдалында ажылынга таарымчалыг байдалды хандырып турар.

(СЭТА).

Күш-ажылчы хүлээлгелер

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Мичурин аттыг көдээ ажыл-агыйн артелиниң колхозчуларының сентябрь 18-те болган хуралынга чүве чугаалаан кижи бүрүзү Коммунистиг партияның Төп Комитединиң Пленумунуң төөгүлүг доктаалынга сеткилиниң ханызындан катыжып, улам бедиткен патриотчу хүлээлгелерни ап турган.

Коммунист эш Мачылай сөс алгаш:

—Ажылывыстың амгы темпизин 2—3 катап бедидер, продукциянын шынарын экижидер сорулганы Пленум бистиң мурнувуста салган-дыр. Бистиң ажылывыста улуг четпестер бар, мал кажааларының шынары куду, чер ажылындан продукт ап турарывыс ыракта чавыс. Ажылдың кайы-даа участогунда болдур, кижи бүрүзү онаашкан хүлээлгезин ак-сеткилдиг боттандырган турарынче бүгү колхозчуларны кыйгырып тур мен—дээн.

Колхозтуң даргазы эш Баазан бодунуң саналынга:

—Мал чеми белеткээриниң планын дооскан бис, ынчалза-даа немелде чемнерни улам хөйнү тургузары чугула. Саван, мягкина бөлүп алырын сентябрь 25-ке чедир доозар, кыштаглаашкынга бүгү белеткелди октябрь 10-да бүрүн хандырган турарын чедип алыры херек—дээн. Ол ышкаш үрезин уруушкунум, күскү чер аңдарылгазын, тудугнуң чыл планын чоокку хүннерде бедик шынарлыг күүседирин илереткен.

Дүжүт алыышкынының сезон үезинде 222 литр кывар түүлдү камнап албышаан, нормазын үргүлчү 150 хуудан ажыр күүседип турар аныяк комбайнёр эш Сандан, механизатор кадрларның билиин бедидерин онзалап, ол ышкаш колхозчу аныяктарның өөредилгезин организастап, техниканы шиңгээдип алырынче уғланган хемчеглер алырын чугулалап демдеглээн.

Колхозчу ишчилерниң шак ындыг күш-ажылчы көдүрлүүшкүннери районнуң Ленин аттыг, Киров аттыг, Димитров аттыг болгаш өске-даа колхозтарында массалыг калбартып турар.

Колхозувусту улам-на байлакшыдар бис

ГРИГОРОПОЛИССКАЯ. (Ставропольский край). Ново-Александровск районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агыйн артелиниң колхозчулары «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдер хемчеглер дугайында» партияның Төп Комитединиң доктаалын улуг көдүрлүүшкүн-биле уткааннар. Колхозтуң даргазы зоотехник Н. Лыскиннин чугаалааны болза:

— Колхозтарның болгаш колхозчуларның дугайында Коммунистиг партия аданың сагыш салыышкынын илередип турар. Бистиң колхозтарывыс улам-на быжыг болгаш байлакшыл болзун дээш партия бүгү-ле аргаларны тургузуп турар. Бистиң көдээ ажыл-агыйн артеливисти көрүнерден! Оон ажыл-агыйы чыл келген тудум-на чечектелип, ылаңгыя бешки беш чыл планының чылдарында онза шапкын хөгжүп турар.

Колхозтуң агрономнары болгаш зоотехниктери счёт ажылдакчылары болгаш колхозтуң экономист-планнакчызы-биле кады көдээ ажыл-агыйн артелиниң сөөлгү 7 чылдың дургузунда ажыл-чорудулгазының тодаргай анализин кылган. Ажыл-агыйнын улам-на бедик бараанныг болуп бар чыдарын ол анализ көргүзүп турар. Сталин аттыг колхозту хандырып турар Григорополисская МТС бирги чергенин техниказы-биле долдуртунган. Тараа шөлдеринде илчирбелиг тракторлар, күкуруза ажаар күчүлүг машиналар болгаш картофель комбайннары келгилээн. Колхоз бүдүрүлгезинде бүгү ажылдарның комплексилиг механизациязы боттанган, агрономия аргаларының өске-даа эң мурнакчы аргаларын тарылганын янзы-бүрү хевирлеринде калбаа-биле нептереткен. Ол хемчеглер дүжүткүр болур чорукту дыка өстүреринге идигни берген. Бо чылын күзүн чажыр тараан кызылтастың гектар бүрүзүнден 120—120 пуд тарааны ажаап алган, ол болза, 1947 чылдыындан ийи катап хөй. Тарымал тооруктуң клещевинаның болгаш өске-даа культураларның дүжүттүү бо үениң дургузунда элээн каш бедээн.

Мал чеми культураларның дүжүтүүнүн өзүлдезиндан мал ажылының продуктулуун бедидер чоруктун хамаарылгалыын бистиң колхозвустуң ажылының анализи көргүзүп турар.

1947 чылда чаңгыс гектар черден колхозтуң орулгазы 70 рубль, 1951 чылда—271 рубль болган болгаш бо чылын 577 рубльди манап турар. Ажыл кылып шыдаар колхозчу бүрүзүнге продукция берилдези бо чылдарның дургузунда элээн каш катап улгаткан. Бо чылын ажыл кылып шыдаар колхозчу бүрүзү [illegible] центнер тарааны, 10 центнер тарымал тоорукту, 16 килограмм дуктуг, 50 литр сүттү ап болурун бүгү саннарның түннели көргүзүп турар.

Сталин аттыг колхозтуң ажыл-агыйынын бүгү-ле хөй санныг алырлары бо бүгүнүн түннелинде бедик бараанныг апаргылаан болгаш оон акша орулгалары чыл келген тудум-на өзүп турар. Чижээлээрге, 1947 чылда колхозтуң акша орулгалары бүдүн чартык миллион рубль, 1951 чылда—6 миллион рубль, а эрткен чылын —11 миллион рубль болган. Бо чылын 12 миллион 800 муң рубльди алыры көрдүнген.

Акша орулгаларының өзүп турары-биле капитал чарыгдалдарның түүү база өзүп турар. Хуваатынмас фонд улгадып, ол ам 9 миллион 500 муң рубль чедип турар.

Колхозтуң ажыл-чорудулгазының тодаргай анализи ол бедик механизастыг улуг ажыл-агыйның бодунда чаштынып чыдар ажыглатынмаан курлавырларны база илереткен. Сталин аттыг көдээ ажыл-агыйн артелиниң колхозчулары партияның Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалын удуртулга болдуруп алгаш, ажыглатынмаан курлавырларны шимчээшкинге киирер дээш бүгү хемчеглерни ап турар.

(СЭТА).

Тускай эртемниглерниң эгелекчи чоруу

ДЖИЗАК (Самарканд область). «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын чугаалажып көөрүнге алдар болдурган колхозтар даргаларының, партия организацияларының секретарларының, МТС-тер директорларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерининиң, район чөвүлел хуралы болуп эрткен. Районнуң көдээ ажыл-агыйн болгаш белеткелдер эргелелиниң агроному эш Мартынованың бодунуң саналынга чугаалааны болза:

—Тус-тус колхозтарга тускай эртемниглерни быжыглаарының эргежок чугулазын партияның Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалында демдеглеп турар-дыр. Колхоз бүрүзү агрономнуг турзун! Каганович аттыг көдээ ажыл-агыйн артелинче мени доктаамал ажылдадыры-биле чорударын диледим.

Колхозтарга барган агрономнарның эки ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны көдээ ажыл-агыйн артельдериниң удуртукчуларының тургузарын Ленин аттыг колхозтуң даргазы эш Батыров кыйгырган.

Көдээ ажыл-агыйн артельдеринге доктаамал ажылдаары-биле 13 тускай эртемниглер баар деп шиитпирлээннер.

(СЭТА).

Колхозчуларның сөзү ажыл-иштен карышпас

СЕСЕРЛИГ. (Телефон-биле). Кызыл районда «Баян-Хем» колхоз дүжүт алыышкынын дооскан, малынга чем белеткээр планын база күүседкен. Кызымак күш-ажылдың түүнелинде колхозтуң бүгү өрегелери шуптузу бажыннар-биле хандыртынган.

Тыва өрегелерден тургустунган аныяк колхозтуң кыска үеде ындыг улуг чедиишкиннерлиг болганы Коммунистиг партияның, Совет чазактың ачызында деп чүвени СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалын танышкан калбак хуралынга колхозчулар илередип турган. Колхозтуң даргазы эш Дамдынның чугаалааны болза:

—Пленумнуң төөгүлүг доктаалын амыдырал кырынга чедиишкиниг боттандырары дээрге ажылдың темпизин дүргедедир, бүдүрүкчүлүүн каш дапкыр бедидери болур. Бистиң ажылывыста четпестер хөй, колхозчулар шупту бажыннарлыг болгандаа болза, культуралыг негелдеге иштики дерилгези четче кылдынмаан тудуглар дыка хөй, элээн хөй бажыннарның печкалары, крышалары безин чок хевээр.

Колхозчу эш Барынза бодунуң саналынга партия эге организациязының удуртулгазында четпестерни илереткишаан, күш-ажылдың чурумун үреп, арагалаар чамдык кижилерге парторганизация секретары эш Ензак база киржип турарын шүүмчүлеп чугаалаан. Ол ышкаш колхозтуң организас тургузуун улам быжыдар, ажылын хөгжүдер талазы-биле район организациялары боттуг эвес дузалап турарын саңгыс берген эштер илереткен.

Колхозчулар пленумнуң ол төөгүлүг доктаалын улуг өөрүшкүлелбиле хүлээп алган. Совет кижилериниң культуралыг чаагай амыдыралын улам чечектелдирерин, көдээ ажыл-агыйның элбекшилдиг продукциязын тургузар дугайында СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң төөгүлүг доктаалын областың ажылчы чоннары улуг өөрүшкүлел-биле хүлээп ап турар.

Бо хүннерде областың районнарындан он бир район күрүнеге эьт дужаарының планын хуусаа бетинде күүседипкен чорук чоннуң Төрээн чуртунга ынакшылын бүзүредип турар факт болур. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Тожу районнарның колхозтары эьт дужаарының хүлээлгезин 15—20 хуу ажыр күүседкен.

Областың колхозтары болгаш хуу ажыл-агыйлыглары күрүнеге дужаар дүк планын база-ла чедиишкиниг күүседкен. Амгы үеде заготживсырьё черлеринде пландан ажыр кииртинген дүк 36 муң центнер чедип турар.

Күрүнеге сүт дужаарының планы база-ла чедиишкиниг уламчылап турар. Бо талазы-биле хүлээлгезин Каа-Хем районнуң колхозтары чыл планын шагда-ла күүседипкен, Кызыл, Бии-Хем, Барыын-Хемчик районнар база доозуп турар.

Төрээн чуртка ынакшыл

Совет улустуң материалдыг болгаш культуралыг чаагай амыдыралын улам чечектелдирер, көдээ ажыл-агыйның элбекшилдиг продукциязын тургузар дугайында СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң төөгүлүг доктаалын областың ажылчы чоннары улуг өөрүшкүлел-биле хүлээп ап турар.

Бо хүннерде областың районнарындан он бир район күрүнеге эьт дужаарының планын хуусаа бетинде күүседипкен чорук чоннуң Төрээн чуртунга ынакшылын бүзүредип турар факт болур. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Тожу районнарның колхозтары эьт дужаарының

ПАРТИЯ ЧЫРЫДЫЫШКЫНЫ ЭГЕЛЭЭРИНГЕ БЕЛЕН

Партия чырыдыышкынының чаа өөредилге чылынга белеткелин СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкому багай эвес чорудуп турар.

Бо чылын районнуң партия чырыдыышкынының четкизи калбарган болгаш дыннакчылары улам көвүдээн. Партия төөгүзүн өөренир бедиткен хевирниң 3, кол хевирниң 6 чаа бөлгүмнери организастатынган. Өөредилгениң ийиги чылын 8 бөлгүмнер уламчылаар. Оон ынай 6 политшколалар болгаш районнуң кежээки партшколазы ажылдаар. Бүгү дыннакчылар боттарының өөренир черлерин билир, кичээлдер октябрь 15-те эгелээр.

Эге билиг чедип албаан элээн хөй коммунистер бижик билбес чорукту узуткаарының болгаш бижиктиг биче билирлерни өөредириниң белгүмнеринде киргилээн. Олар бижиктиг өөренмишаан, ССРЭ, төөгүзүн, географияны болгаш орус, тыва дылдарны өөренирлер.

Чаа өөредилге чылында Ленин аттыг, Молотов аттыг колхозтарга, район төвүнге аныяктарның кежээки школалары ажылдаар. Колхозчу суурлардан ырак черлерде чурттап турар, бижикти билбес болгаш биче билир малчыннарны бижикке өөредир культармейжилер база тодаргайлатынган.

Партия чырыдыышкынының чедиишкинниг ажылын шиитпирлээр пропагандист кадрлар четчир саныг бар. Оларны СЭКП райкомунуң бюрозу бадылаан болгаш тус-тус башкылаар бөлгүмнерин, политшколаларын айтып берген.

Өөредилге чылынга техниктиг белеткелдер багай эвес чоруп турар. Бөлгүмнерниң болгаш политшколаларның кичээлдээр черлери тодаргайлатынган, өөредилге материалдары болгаш херекселдери белен.

Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренирлерге тус-тус консультантылар быжыглатынган. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активтиң политиктиг өөредилгезинге доктаамал дузалаар аргалар партия райкомунда болгаш эге организацияларында бар.

М. СЕРЕН-ТОРЖУ.

Ажылды мурнакчыларның деңнелинге чедир бедидер

Кандыг-даа ажылдың чедиишкинниг болуру хынамчалыг белеткелден болгаш организастыг ажылдан кол хамааржыр. Маңаа Шагаан-Арыг МТС-тиң Ленин аттыг база Калинин аттыг колхозтарда трактор бригадаларының ажылдарын чижек кылдыр көргүзүп болур.

Ленин аттыг колхозта ажылдап турар агрегат (бригадири Доржу) трактор ажылының чыл планын ниитизи-биле 112,5 хуу күүсеткен, тодаргайлаарга: культивация ажылын 124 хуу, лущильник-биле чер сайзырадырын—180 хуу, катап аңдарылганы—133 хуу күүсеткен. Ол ышкаш сиген кестириниң планын 115 хуу, силос салырын—175 хуу күүсеткен. Агрегат сентябрь 10-га чедир ажылдаанының үезинде 1488 литр кывар, чаар чүүлдү камнап алган.

Агрегатта 25 кижи бар, ында күш-ажылдың чуруму багай эвес тургустунган. «АТЗ—НАТИ» деп тракторларның трактористери Т. Домбай-оол чыл онаалдазын 132 хуу, С. Сандак-оол—166 хуу, Д. Дуганчап—217 хуу күүсеткеннер.

Моон-биле кады ол колхозтуң кожазы Калинин аттыг колхозта агрегаттың (бригадири Шожул) ажылы Доржунуундан ыракта куду деннелде уламчылавышаан. Ол агрегат трактор ажылының чыл планын сентябрь 10-га чедир ниитизи-биле чүгле 59 хуу күүсеткен. Шагаан-Арыг МТС-биле Калинин аттыг колхозтуң керээзинде айытканын ёзугаар алырга агрегат культивация ажылын—35 хуу, аңгыс аңдарылгазын—55,8 хуу, илииртээшкинни—44 хуу, комбайн-биле дүжүт ажаап алырын—66 хуу күүсеткен.

Ажылдың бо чугула участогунуң ыпдыг хожудаашкынныг болуп турарының чылдагааны удуртулганың кошкаанда. МТС-тиң талазындан агрегаттарның канчаар ажылдап, оларга кандыг чүүлдер негетинип турарын сонуурап көрбейн, механиктерни, агрономнарны олче чоруттайн турар. Ол ышкаш колхоз баштаар черлери-биле харылзаа дыка четпес.

«МТС-биле керээлиг болганда ам чүү деп, хамык чүвени ол ёзугаар биске кылып бээр» дээр шак ындыг азырадыкчы хөөннер чамдык колхозтарда амыдыраа чедир үзүктелдирер, механизаторларның чемин четче хандырбас чоруктаа чангыс эвес удаа таваржып келген. Ажылды мурнакчыларның деннелинге чедир бедидери дээш удуртулганы күштелдирер херек.

Х. ТЕМБИРЕЛЬ.

Колхозтарга күш-ажылдың организастаашкынын болгаш сагылга-чурумун могаг чокка экижидер

«Колхозтарга күш-ажылдың организастаашкыныы экижидер, бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш төлевирин чурумчудар талазы-биле хемчеглер дугайында» 1948 чылда чазактың доктаалын ёзугаар күш-ажылды эки организастап, оон төлевирин чурумчуткан колхозтарда көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү, мал ажылының продуктулуу бедип, күш-ажылдың сагылга-чуруму быжыгып турары тодаргай.

Ындыг болза-даа, ол доктаалды бистиң областың шупту колхозтарында бир дөмей чедиишкинниг боттандырбайн турар дээрзин миннир херек. Колхозтарның улам ынаигы быжыглаашкынының болгаш ниитинин ажыл-агыйының чаа көдүрлүүшкүнүнүң күчүлүг чепсээ болур күш-ажылды шын организастаарын чедир үнелевейн турарын херечилеп турар фактылар бар болуп турар.

Оон чылдагаанындан чамдык колхозтар кылыр ажылдың эргижирээн нормалары-биле ажылдап, черниң, малдың болгаш дериг-херекселдиң ажыглалында ээ-харыысалга чок чоруктарны болдуруп, бригадаларга болгаш фермаларга бүдүрүлге онаалдаларын тодарадып бербейн, бригадалар аайы-биле дүжүттүң тус-тус үчёдун кылбайн турарлар. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозу 1953 чылда ажылдап кылырының нормаларын эде көрбээн, күш-хүнүнүң санажылгазын эргижирээн норма-биле болгаш кончуг озалдаашкынныг чорудуп турар. Эт-хөреңгини, малды бригадаларга болгаш бригадаларның иштинге колхозчуларның аразында быжыглаваан, ол чорук эт-хөреңгиниң болгаш ажыл малының ажыглалында ээ-харыысалга чок чорукту тургузуп турар. Бо чылын колхоз малдың 3 кажаазын тудар планын күүсеткеннээн. Тудуг бригадазынга планнатынган 43 кижиден 35 кижи ажылдап турар. Чылдың бир дугаар чартыында колхозта күш-ажылы кылып шыдаар колхозчуларның 18 хуузу күш-хүннериниң доктааткан минимумун күүсеткеннээн, а 5 хуузу мырыңай ажылдаваан. Шак ындыг байдал Бай-Тайга районнуң «Дөн-Терек» колхозунда база бар.

Доктаамал бүдүрүлге бригадаларын бүгү хемчег-биле быжыглаары—күш-ажылдың организациязын ыжыдарының херээнге эң чугула сорулга болур. Колхозтуң баштаар чери болза, малды, машиналарны, транспорт херекселдерин, чугула бүдүрүлге тудугларын бригадаларга болгаш мал ажылының фермаларына быжыглап бээр хүлээлгелиг. Бригадаларның составы четчелетинген турар болгаш доктаавас чорук турбас ужурлуг.

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунда бо талазы-биле баидал эки болуп турар. Колхоз 1953 чылда бүдүрүлге планын болгаш ажылдап кылырының нормаларын чогаатказ, артель кежигүннериниң ниити хуралынга бадылаан, эт-хөреңгини болгаш малды бүдүрүлге бригадаларынга тускай акт ёзугаар быжыглаан. Бригадаларны бүдүрүлге планын ёзугаар четчелеп тургускан. Колхозта күш-ажылды шын организастаанынга үндезилээш, акша орулга 1950 чыл-биле деннээрге 4,3 катап өскен, колхозчуларның күш-хүннериниң орулгазы 3 катап өскен. Бир эвес 1950 чылда колхозка күш-ажылы кылып шыдаар колхозчуларның 59,2 хуузу күш-хүнниериниң минимумун күүсетпээн болза, 1952 чылда чүгле 6,9 хуузу күүсетпээн. Бо болза, күш-ажылды шын организастап, колхозчуларның ортузунга тайылбыр ажылын күштелдиргениниң түннели болур.

Күш-ажылдың организациязында четпестерни узуткап, 1948 чылда чазактың доктаалында айыткан хемчеглерни боттандырар талазы-биле колхозтарга боттуг дуза көргүзериниң чугула сорулгазы районнарның көдээ ажыл-агый органнарының мурнунда туруп турар. Көдээ ажыл-агый органнары болза, колхозтарда күш-ажылды шын организастап, оон телевирин чурумчудар айтырыгже кичээнгейни бичин-даа кошкатпас ужурлуг.

П. КАЛИНИН,
Областың көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң оргколхоз килдизиниң улуг инструктор-бухгалтери.

Улуг-Хемниң суг транспорту

Улуг-Хемниң суг оруун ажыглааары чыл келген тудум-на калбарып турар. Оон түннелинде бо чылдың майдан эгелээш Красноярск, Абакан, Минусинск хоорайлардан Чаа-Хөлге чедир янзы-бүрү дыка хөй чүүктерни эккелген. Ол амдызында Чаа-Хөлдүң суг өртээлинде дүжүрүүнүп турар. Улуг-Хемниң суг оруунуң ол участогунда ажылдап турар «Азербайджан», «Туркменистан», «Совет Хакассия» деп пароходтар амга чедир 150 тонна хире бараннарны эккелгеннер.

Пароходтарның капитаннары эштер Ребров, Коков болгаш Елисеев олар суг оруунуң сезон үезинде онаалданы ийи дапкыр ажыр күүседирин хүлээнген ажылдап турар. Олар Чаа-Хөл өртээлинге 100 километр четкелек чорда таваржыр улуг ужарны (суг 4—5 метр хире дүжүп бадар) мергежилдиг эрттип турар.

Пароходтарның эккеп турар чүүктерин дүжүрер болгаш чүдүрер талазы-биле Чаа-Хөл өртээлиниң (начальниги коммунист эш Ришин) база ында базаның (начальниги коммунист эш Зинченко) коллективтери багай эвес ажылдап, пароходтарны манадыр бичин-даа саадалга болдурбайн турар. Думенова биле Фефелованың чүдүрүкчү бригадаларының аразында социалистиг чарыш бедик түннелдерни көргүзүп турар. Ында Акыс, Барамбаев, Шадып, Резаков, Солан-оол, Чамзырай, Касимов ышкаш нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар хөй.

Пароходтарның келген база чоруур үелеринде чүгле чүдүрүкчү ажылчыннар эвес, өртээлдиң база базаның бүгү коллективи көдүрлүп үнер. Шак ындыг массалыг воскресник эвилелдеп удуртурун ында профэвилел организациязы (даргазы эш Ласов) эки хандырып турар.

Аныяк Тыва областың социалистиг хөгжүлдезинге холбашкан ажылдың бо чугула участогунда механизатор кадрлар мурнуку одуругда чоруп турар. Тракторист эш Устюгов «Дизель—ЭС 80» деп трактор-биле дүжүрүлге болгаш чүдүрүлге нормазын үргүлчү 150 хуудан ажыр күүседип, бо аразында 2 тонна кывар чүүлдү камнап алган, сезоннуң төнчүзүнге чедир база ол хирени камнап алырын эш Устюгов хүлээнип турар. Автомашина чолаачыларындан эштер Орехов, Ткачев слар бердинген онаалдаларны шевергин боттандырарынга могаг чок ак-сеткилдиин, организакчы үлегерин база көргүзүп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң V сессиязының шиитпирлерин, аңаа эш Г. М. Маленковтуң чугаазын Чаа-Хөл суг өртээлиниң болгаш ында базаның коллективтери танышкаш, сезон үезинде онаалданы ажыр күүседирин хүлээнген. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас. Коллективтерде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 36 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган.

И. МАЙНАГАШЕВ,
Коллективте парторганизация секретары.

Кызыл туктуг бригада

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң эш П. Өктек-оолга бригадирлеткен хову бригадазы улуг чедиишкиннерни чедип ап турар.

Бригада часкы тарылганы 10 ажыл хүнүнде, бедик агротехниктиг деннелге эрттирген, тарааның чайгы ажаалдазын эки организастап, суг-тарылганы 3 дапкыр чоруткан. Тарааны ажаавышаан, күскү тараа ажаалгазынга хынамчалыг белеткенмишаан, бригада ниитиниң малынга чем белеткээриниң ажылын эки чоруткан.

Оон түннелинде бригаданың кежигүннери сентябрьның 7-ге чедир 864 тонна сиген белеткээр планын 1300 тонна кылдыр белеткээн болгаш 150 тонна силосту салган. Сиген белеткелинге эштер Х. Өктек-оол, Аракчаа, Манзыр-оол, Биче-оол, Лңгыр-оол болгаш өскелер-даа идепкейлиг ажылдап, ажыл нормазын ажыр күүседип турганнар.

Часкы тарылганы болгаш тарааның чайгы ажаалдазын эки чоруткан-ындан бригада бедик дүжүттү өстүрүп алган болгаш оон ажаап алыышкынын чедиишкиниг организастаан. Тараа кезилдезин дооскан, күрүнеге дужаар тарааны арыглап, белеткээш, дооскан болгаш келир чылдың үрезининге 76 тонна тарааны белеткеп урган.

Ажыл-агыйга чедиишкиннер дээш эш П. Өктек-оолдуң бригадазынга СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң болгаш район Совединиң күүскомунуң бригадалар аразынга шилчиир кызыл тугун тывыскан.

С. АЛЕЕТ.

Ажаап алыышкында мурнакчылар

Улуг-Хем районнуң Димитров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары тарааны чидириг чоккa, дүрген ажаап алыр дээш күжениишкиннинг ажылдап турарлар.

Тараа кестирер ат машиназының машинистери эштер Конгар, Кирис-оол, Маадыр-оол, Доржу-оол, Тартан, Кызыл-оол олар нормазын хүн бүрүде-ле 110—140 хуу күүседип турарлар.

Комбайндан тараа сөөртүп турар Далаан-Чалзап, Түлүш Сайын, Белек олар нормазын база-ла ажыр күүседип турарлар.

БИСТИҢ КОРР.

„ШЫНЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ БИЛЕ

„Хана солуннуң ажылын удуртур"

Бо чылдың июль 11-де үнген № 132 «Шын» солунга парлатынган «Хана солуннуң ажылын удуртур» деп эгелиг чүүлге Чөөн-Хемчик районнуң МТС коллективинде хана солун ажылының багай чоруп турарын шүгүмчүлээн.

Хана солуннуң ажылын экижидериниң хемчээн райкомдан алганының түннелинде ук хана солунну ай санында бир удаа үнерин чурумчуткан болгаш оон аңгыда агитхуудусту база үндүрүп турар апарган деп СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары эш Аржаалай «Шын» солуннуң редакциязынга харыылаан.

Улуг чаалап алыышкын

Бистиң чуртувуста кижи дугайында, оон кадыын камгалаар дугайында сагыш салыышкындан артык чугула сагыш салыышкын чок. Ажылчы чоннарның амыдыралы үзүктел чок экижээн турзун дээш, Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бүгү-ле болдунар үүлдерни кылып турар. Ол чорук күш-ажылдың камгалалының херээнге партияның болгаш чазактың салып турары улуг кичээнгейден онза тода илереп турар.

Күш-ажылдың байдалдарын кадыкшыдарының болгаш оон айыыл чок чоруун хандырарының талазы-биле бистиң чуртувуста кайы хире улуг ажыл чорутунуп турарын ВЦСПС-тиң күш-ажылдың камгалалының музейиниң хөй санныг экспонаттары көргүзүп турар.

Күш-ажылдың кадыкшылдыын, айыыл чок чоруун хандырып турар хөй санныг янзы-бүрү эт-херекселдерни болгаш машиналарны бодунуң залдарында делгээн музей болза, күш-ажылды камгалаар талазы-биле хемчеглерни пропагандалап турар, техниканың айыыл чок чоруунуң талазында дээре дуржулгаларны болгаш эң чугула чедиишкиннерни нептередип турар улуг эртем-техниктиг төп чер болур. Эрткен чылын музейге 70 муң ажыг кижи чорааан. Улус демократиязының чурттарындан он-он ажылчын делегациялар оон залдарынга кирип, күш-ажылдың байдалдарын кадыкшыдар талазы-биле бистин чуртувустуң байлак дуржулгазын өөренип алгылааннар. Техниканың айыыл чок чоруунуң талазы-биле музейниң чанында организастатынган курстарга эрткен чылын күш-ажылды камгалаарының, техниканың айыыл чок чоруунуң талазы-биле үш муң ажыг инспекторлар, инженерлер өөренгеннер.

Ажылчы чоннарны буржуазияның үүгле мөлчүгделге тааржыр чиг кижи материал кылдыр көрүп турары чаңгыс-даа капиталистиг чуртта аңаа дөмейлежир музей чок болгаш туруп-даа шыдавас.

* * *

Музейниң киирилде кезээ. Күш-ажылды камгалаарының болгаш ажылчыннарның кадыының талазы-биле Совет эрге-чагырганың чугула хемчеглериниң дугайын плакаттар, чижек-хевирлер, диаграммалар, фото-чуруктар чугаалап турар. Совет эрге-чагырганың баштайгы декреттериниң бирээзиниң —сес шактың ажыл хүнүн доктаадып тургузар дугайында декреттиң текстизин көргүзүп турар плакат ында бар. Ол декрет 1917 чылдың ноябрьның 11-де Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң соонда дөрткү хүнде парлатынып үнген. 1918 чылдың майда В. И. Ленин күш-ажылдың инспекциязын тургузар дугайында декретке ат салган, ында «...ажылчы чон массаларның эрге-ажыктарын камгалаарының талазы-биле декреттерни, доктаалдарны болгаш Совет эрге-чагырганың еске-даа актыларын амыдыралга боттандырары дээш хайгааралды болгаш контрольду, а ол ышкаш эр, херээжен ажылчыннарның айыыл чок чоруун, амыдыралын болгаш кадыын камгалаарының талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни шуут боттандырарын» даандырган турган.

Музейде делгээн Москванын «Калибр» заводунуң, Ростовтуң «Ростсельмаш» заводунуң, Кузнецкиниң металлургия комбинадының бүдүрүлгелериниң девискээрлерин көргүзүп турар фото-чуруктарны көрүкчү магадаар. Хөлегеленчек аллеяларга, чечектерниң болгаш фонтаннарның чанынга ажылчыннар чапсарларының үезинде дыштанып турарлар. Ногаан үнүштер-биле шыптынган завод-садта агаар чечектерниң чыды-биле долган, ында куштарның ыыткыр үннери дыннаалып турар, дээди техникага үндезилээш тургузукчу күш-ажылга эн-не таарымчылыг байдалдар ажылчынга тургустунган завод,—коммунизмче бүзүрелдиг бар чыдар социалистиг ниитилелдиң бүдүрүлгези бистиң мурнувуска шак ынчаалдыр кестүп турар.

Социалистиг бүдүрүлге эн чаа техникага үндезилээш хөгжүп, болбаазырап турар. Ада-чурттуң машина тудуушкунунуң улус ажыл-агыйын үзүктел чок чепсеглеп турары тергиин чергениң машиналары болгаш механизмнери күш-ажылдың аар чорудулгаларын механизастап, ажылчыннарның күш-ажылын чигедип, ону улам-на бүдүрүкчүлүг болдуруп турар. Дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда ССРЭ-де станок паркы чаа, эн-не болбаазырангай станоктар-биле немежип турган, 2,2 катап көвүдээни билдингир. Чүгле үш чылдарның дургузунда—1950 чылдан 1952 чылга чедир бистиң машина тудар заводтарывыс машиналарның болгаш механизмнерниң 1600 хире чаа хевирлерин тургускан.

Музейниң ниити кезээнде ийи улуг диаграммалар кичээнгейни хаара тудуп турар. Бирээзи күш-ажылды камгалаар талазы-биле хемчеглерге күрүне акшаландырыышкынының үзүктел чок өзүлдезин көргүзүп турар: дайын мурнундагы бирги бешчылда олар—460 миллион рубль, ийигизинде—500 миллион, үшкүзүнде — бүдүн чартык миллиард ажыг рубль болган болгаш дөрткү (дайын сөөлүндеги бирги) бешчылда 5 миллиард рубль четкен. 1946—1950 чылдарда бо чарыгдалдар херек кырында 6 миллиард рубль хире болган.

Ийги диаграмма үлетпүрде бүдүрүлге травматизмниң (кемдээшкининиң) үзүктел чок эвээжеп турарының дугайын тода болгаш бүзүредир чугаалаап турар. 20 чылдың дургузунда—1929 чылдан 1948 чылга чедир үлетпүрнүң бүдүрүлгелеринге травматизм үш катап кудулаан, а үлетпүрнүң чамдык адырларынга — машина тудуушкунунга, металлургияга болгаш өскелерге-даа —дөрт база оон-даа хөй катап кудулаан.

Күш-ажылды камгалаар дугайында хоойлуларны шын сагыыры дээш күрүне болгаш хөй-ниити контрольдун бүгү системазын музейниң материалдары көргүзүп турар. Күрүне контролюн боттандырып турар профэвилелдериниң ТК-зының техниктиг инспекциязындан, кадык камгалал министерствозунуң санитар инспекциязындан, котелдарны хайгаараарының инспекциязындан болгаш даг-техниктиг инспекциядан аңгыда профэвилелдери бүдүн чартык миллион ажыг активчилерни (күш-ажыл камгалалының комиссияларын база бүдүрүлге черлеринге күш-ажыл камгалалының инспекторларын) хаара тудуп турар, олар хоойлунуң доктаатканы техниканың хөй-ниитиниң даалгаларын ёзугаар айыыл чок чоруунуң чурумнарын болгаш күш-ажылды камгалаарының негелделерин сагып турарын хынап турарлар.

ССРЭ-ниң кадык камгалал Министерствозунуң болгаш ВЦСПС-тиң он дөрт эртем-шинчилел институттарының коллективтери бүдүрүлгелерниң ажылдакчылары-биле кады күш-ажылдың байдалдарын кадыкшыдарының хөй-хөй нарын сорулгаларын шиитпирлээринге ажылдап, профессионалдыг аарыглар-биле демиселди чорудуп турарлар. Бо чаагай херекте янзы-бүрү тускай эртемнерниң дыка хөй муң эртем ажылдакчылары — химиктер, эмчилер, физиктер, физиологтар, инженерлер, конструкторлар, технологтар киржип турарлар.

Техниканың айыыл чок чоруунуң салбырында демир кезер вальцтерниң ажылдап турар моделин көргүзүп турар. Ында хереглеп турар фотоэлементилиг камгалал ажылчынның холунче вальцтерниң догланчы кезиндилериниң кадалы бээриниң айыылын чайладып турар. Айыылдыг черже хол чүгле чоокшулай бээрге-ле фотоэлементиниң херели дегтеш, тормоз автоматтыг хөделип эгелээр, ынчангаш вальцтер доктаай бээрлер. Бо камгалал таарыштырыкчының ажылын экскурсовод (тайылбырлакчы) тодаргай көргүзүп турар.

«Көдүрүлге-транспорт тургузулганың кезээнге» чүдүреринге кызыгаарлыг көвүрүглүг электри кранының моделин көрүп болур, ол бир эвес кранның кырынга болдунар хемчээлиниңден ажыг аартаашкын болу берген таварылгага чүүк көдүреринің моторун ажылдатпайн баар. Аварийның айыылын ындыг янзы чайладып турар.

Котёлду бажыннарга болгаш компрессорлуг установкаларның чанынга күш-ажылдың кадыкшылдыг болгаш айыыл чок байдалдарын тургузарын хандырып турар хемчеглериниң дугайын чугаалап турар «Бус кочёлдарының болгаш компрессорларының» туруштары солун болуп турар. Автоматтыг эргелел котёлунда ажылдың айыыл чок чоруун бүрүн хандырып турар.

Хоорзаларның үрели берген үезинде чылыдар печкаларже нефть бээрин соксадып турар автоматтыг клапан оон-биле холбашкан айыылдыг таварылгаларны чайладып турар. Чылыдар печкаларның автоматтыг башкарылгазы болза, ажылдарының айыыл чок чоруун хандырарының эң дээре аргазы болур.

Айыыл чок чоруктун техниказының салбырының хөй санныг экспонаттары металл болбаазырадып кылыр цехтерге, металлдарны кадырар үезинде, ыяштың механиктиг ажылдап кылыышкынының, металлды кезериниң болгаш чидиериниң дүргедеткен методтарының үезинде техниканың айыыл чок чоруунуң талазы-биле хемчеглериниң дугайында тодаргай билиглерни берип турар.

Үлетпүрнүң калбак электрификациязының байдалдарында электриниң айыыл чок чоруунуң айтырыгларын, электритрамватизмни болдурбазының методтарын ажылдап чогаадыры улуг ужур-дузалыг болуп турар. Электриниң айыыл чок чоруунуң салбарында электри тогунуң кижиге саңлдарының онзагай байдалдарының тода болгаш мерген эртемниг тайылбырлалын берип турар болгаш ажылдың эн-не янзы-бүрү байдалдарында электри тогунуң дээшкининден ажылчынны баш удур камгалаарының аргаларының дугайын чугаалап турар көргүзүглерни делгээн «Кижиге электри тогунуң дээшкини», «Материалдарның электрилиг ажылдап кылыышкыны болгаш чылыдыкчылар», «Кижи бүрүзүнүң камгалал чепсектери болгаш инструментилери», «Үлетпүр тудуушкуннарының чанныг камгалалы» дээн ышкаш ындыг байлак, тайылбырлалдыг кезектер көрүкчүлерниң кичээнгейин хаара тудуп турар.

«Үлетпүр гигиеназы болгаш үлетпүр-санитар техниказы» деп салбырның залдарының бирээзиниң экспонаттары арыг агаар киирер таарыштырылгаларның хевирлериниң, агаар болгаш суг көжегелериниң, изиг цехтерде хереглетинип турар агаар душтарының болгаш күш-ажылдың байдалдарын экижидип турар еске-даа байдалдарның болгаш таарыштырылгаларның макеттерин болгаш схемаларын көргүзүп турар.

Бо бүгү установкалар болгаш таарыштырылгалар бистиң бүдүрүлгелериисте ажылдап турарлар. Чижээлээрге, Днепродзержинскиниң цемент заводунда цементиниң тоозунундан болгаш шлагындан арыглаарынга электри фильтрлер чедиишкинниг ажыглатынып турар. Ново-Краматорскийниң машина тудуушкунунуң Сталин аттыг заводунуң шой кудар цехинге чоокта чаа «кылымал климаттың» установказы ажылдап эгелээн. Карл Либкнехт аттыг (Днепропетровск) металлургия заводунуң мартен болгаш хоорза-прокат цехтеринде печкалар чанынга ажылчын черлерже арыг агаар берип турар вентиляторларны тургускан, ынчаарга ажылчыннарны изигден камгалап турар суг көжегелерин тургузуп турар.

(Уланчызы 4-кү арында).

УЛУС-ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

Чаа Кыдатта биче националдарның амыдыралы

ПЕКИН. Кыдаттың Коммунистиг партиязы болгаш улустуң Төп чазаа чуртта национал талазы-биле эвээш нурууларның амыдыралын экижидер дугайында могаг чок сагыш салыышкынын илередип турар.

Национал талазы-биле эвээш нуруулар чурттап турар районнарда, бүгү чурттаазы-биле бир дөмей көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези дүргеп темпилер-биле хөгжүп, демир оруктар болгаш шоссе оруктар туттунуп, хем транспортту экижип, садыг сайзырап, чоннуң амыдырал деннели бедип турар. Улус эрге чагыргалары национал талазы-биле эвээш нурууларның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезинин херээнге доктаамал дузаны көргүзүп турар деп «Изинизидаобао» журнал бижип турар.

Ли болгаш мяо деп националдарның автономнуг районунда бо чылдың бирги чартында улуг суггарылга тудуушкуну боттандыртынган. Түннелинде тарылганың дүжүттүг чоруу эрткен чылдарга көөрдебарык 14 хуу өскен. Сикан Можуда Тибет автономнуг округта көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү эрткен чылын ооң мурнундагы чылдыынга дөмейлээрге ийи муң тонна хөй болган. Иштики Моолдуң автономнуг районунда тарааларның дүжүттүү дыка улгаткан. Иштики Моолда болгаш национал талазы-биле эвээш нуруулар чурттаан чурттуң өске-даа районнарында сад ажылы чедишкинниг хөгжүп турар. Эрткен чылын Иштики Моолга малдың баш санының өзүлдези 1.150 муң ажыг баш болган, тодаргайлаарга барык 20 хуу өскен. Оон-биле чергелештир көдээ ажыл-агый продуктуларын сайзырадып турар үлетпүр бүдүрүлгелериниң саны база өскен.

Национал талазы-биле эвээш нурууларның садып алыкчы аргазы чайгылыш чокка өзүп, оларның амыдырал чурталгазының культуралыг деннели экижип турар. Иштики Моолдуң чонунуң садып алыкчы аргазы 1947 чылдыынга деннээрге 1951 чылда 37,42 хуу өскен. 1952

Куньминь хоорайда биче националдарның Юньнань институдунда 51 националдарның төлээлекчилери өөренип турар.
Чурукта: институттуң кирер эжиинде бөлүк студентилер.
Синьхуа агентилелиниң чуруу.

—1953 чылдарда Иштики Моолда моолдарның амыдыралының деннели улам-на бедээн. 1951 чылдың төнчүзүнде Иштики Моолга 3800 хире эге болгаш он-он ортумак школалар санатынып турган. Ортумак школаларның өөреникчилериниң саны хосталганының соонда 7 катап өскен. Ында педагогика, медицина болгаш экономика училищелери база мал эмчилерин болгаш ыяш ажыл-агыйының тускай эртемниглерин белеткээр школалар ажытынгылаан.

Ажылчы чоннуң культуралыг негелделерин эки хандырар сорулгабиле хоорайларда болгаш чурттакчылыг улуг пунктуларда кинотеатрлар туттунуп, культура бажыннары ажытынгылаан. Чонга медицина дузаламчызы экижээн.

Тун, яо, мяо болгаш чурттуң мурнуу-барыын талазында чурттап турар өске-даа улустар улус эргечагыргазының чылдарында аас-кежиктиг өөрүшкүлүг амыдыралда чурттап турарлар. Фуцзянь можуда чурттап турар юй деп аймак улустуң чону хосталганының сөөлүнде үениң дургузунда чаа чурталга бажыннарын тудуп ап, үлетпүрүнүң янзы-бүрү хөй санныг бараннарын чедип алганнар. Оларның ажы-төлү бир-ле дугаарында школаларже барып турар апарганнар. Улустуң кышкы школаларында улуг улус база өөренип турар.

Ли болгаш мяо деп национал талазы-биле эвээш нуруулар чурттап турар Хайнань ортулуктуң даглыг районнарынга шаанда кандыг-даа медицина хандырылгазы турбаан, ам ол автономнуг районнуң бүгү-ле уездилеринде поликлиникалар ажытынып, медицина пунктуларының четкизи тургустунгулаан. Амыы уеде эге школаларда 20 муң ажыг өөреникчилер өөренип турар, дыка хөй белдирлерде уездилерниң культура бажыннары ажытынгылаан.

Юньнань можуда чурттап турар тай болгаш сибо националдарның автономнуг районунга улус эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда 100 ажыг эге школалар ажытынган, өөреникчилерниң саны хосталырының мурнундагы үе-биле дөмейлээрге 10,5 катап өскен.

Тибеттиң тайбың хосталганының соонда эрткен ийи чартык чылдың дургузунда ол черниң чонунуң материалдыг болгаш культуралыг деннели дыка бедээн деп ол журнал түннелинде бижип турар. Ында чер болгаш мал ажылы дүргеп темпилер-биле сайзырап, садыг хөгжүп, үлетпүр бүдүрүлгези делгереп турар. Тибеттиң янзы-бүрү районнарында чаа школалар ажытынып турар. Элээн хөй чаа ажытынган өөредилге черлеринде национал кадрларны белеткеп турар.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республикада

★

Улус демократиязының чурттарының Пхеньянда кинофестивалы

ПХЕНЬЯН. Улус демократиязының чурттарының кино, чуруктарының фестивалы Пхеньянга сентябрь 17-де улуг чедишкиннерлиг доозулган. Неделя дургузунда хүннүн-не 3 муң хире пхеньянчылар Моранбон дагда ажык кино театрга чыглып турганнар. Бо үениң дургузунда «Чагыртпаан хоорай» деп уран-чечен польша кино, «Житра Кокор» деп румын кино, «Сорлаашкын» деп чехословак кино, «Моолдуң маадырлары» деп моол кино, «Бистиң черивис» деп болгар кино, «Эргель» деп венгр кино үнген. Улус демократиязының чурттарында тудуушкун ажылдарының дугайын көргүзүп турар документальдыг киноларны: «Варшава» деп польша кинону болгаш «Канал тудуушкуну» деп совет кинону катап тургустунуп турар хоорайның чурттакчылары улуг сонуургал-биле көргеннер. Болгарияда өскүс корей уругларның аас-кежиктиг амыдыралын көргүскен «Уруглар дугайында сагыш салыышкын» деп документальдыг болгар кинону көрүкчүлер онза сонуургап көргеннер.

Иелер болгаш бичии уруглар дугайында сагыш салыышкын

ПХЕНЬЯН. Ие херээженнерниң болгаш бичии уругларның камгалалын экижидериниң дугайында шиитпирни Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер кабинеди үндүрген. Можу болгаш хоорай эмнелгелериниң чанында уруглар консультацияларын бо чылдың төнчүзүнде катап тургузарын ол шиитпирде көрүп турар. Дайын үезинде республиканың соңгу районнарынче көжүртүнген уруглар бажыннары оларның дайын мурнунда турганы чурумалдыг черлерже октябрьның төнчүзүнде көжүртүнер. Божаан херээженнерниң божулга бажыннарынга ийи неделя чедир турарының хуусаазын узадырын ол ышкаш шиитпирде көрүп турар. 150 ажыг херээженнер ажылдап турар заводтарның, фабрикаларның болгаш өске-даа бүдүрүлгелерниң чанынга херээженнериниң санитар булуннарын тургузуп турар. Бүдүрүлгелерде уруглар яслилерин тургузуп турар. Уруглар бажыннарының дузалаар ажыл-агый черлери калбарып турар.

Тускай эртемниглер белеткели

ПХЕНЬЯН. Кореяның төп телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, тускай эртемниглерни массалыы-биле белеткээриниң сорулгазы-биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың министерстволарының болгаш бүдүрүлгелериниң чанында билиг бедидериниң чаа-чаа техникумнарын болгаш школаларын тургузуп турар. 3-тен 4 чыл чедир хуусаалыг техникумнарга машина тудуушкунунга, даг металлургия, тудуг болгаш үлетпүрнүң өске-даа адырларынга тускай эртемниглерни белеткээр. Техникумнарның болгаш школаларның өөреникчилери стипендия-биле хандыртынар.

Кэсонда өөредилге четкизи калбарып турар

ПХЕНЬЯН. Кэсон районда өөредилге черлериниң четкизин калбартыр дугайында Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң доктаалын сентябрь 11-де Кореяның Төп телеграф агентилели дыннаткан. Бо доктаалды ёзугаар улустуң школаларының саны 19-тан 40 чедир, эге болгаш ортумак школалар 3-тен 6 чедир көвүдээр. Башкыларның курстарын тургузуп турар. Кэсонга экономиктиг институттуң ажытынарын доктаалда көрүп турар.

(СЭТА).

—⊙—

Египеттиң министриниң медеглели

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дамчыдыы турарын ёзугаар алырга, Египеттиң национал удуртулгазының министри майор Салах Салем сентябрь 15-те Каирде Республика шөлүнге митингиге чүве чугаалап турган, Египет «кандыг, үүг-даа болза» кады камгалажылганың системазынга кирерин чөпшээрешпес деп медеглээн. Египеттиң девискээринден даштыкы шериглерни үндүрген турар деп ол демдеглээн. Суэц каналдың зоназындан шериглер үндүрериниң дугайында айтырыгның талазыбиле Египет Англия-биле садыглашпас деп Салем медеглээн.

(СЭТА).

ШЫДЫРАА

Елизавета Быкова—шыдыраа талазы-биле херээженнериң делегей чемпиону

ЛЕНИНГРАД. Совет шыдыраачылар Людмила Руденко биле Елизавета Быкованың аразында болган шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдаа сентябрь 20-де доозулган. Эң сөөлгү он дөрткү салыышкын Руденконың туруш талазы-биле шоолуг улуг эвес артыкшылы-биле нарын байдалдыг сонгаарлатынган турган. Кажан оюнну уламчылай бергенде Быкова камгаланмышаан, оюнну хайымнаарын оралдашкан. Руденко оюнну шиитпирлиг үргүлчүлеп чаан турган, ынчалза-даа демисел 60 дугаар көште соксаан. Ук оюн Быкованың тиилелгези-биле доозулган болгаш ук маргылдаа 8:6 санныг болуп, Быкова тиилелгени чедип алган. Ынчангаш, шыдыраа талазы-биле бүгү делегейниң мастери москвачы спортсмен Е. И. Быкова херээженнериң шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону атты чедип алган.

Сентябрь 20-де Ленинградтың күш-культура бажыныың залында маргылдааның байырлыг хаазкыны болган. Маргылдааның киржикчилеринге ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозунуң күш-культура болгаш спорт талазы-биле кол эргелелиниң начальнигинин оралакчызы Л. А. Данилова байыр чедирил чүве чугаалаан. Бүгү-делегейниң шыдыраа федерациязының президентизиниң бадылааны дүрүм ёзугаар маргылдааны эрттиргениниң протоколун маргылдааның кол судьязы—бүгү-делегей категориялыг судья В. С. Чудова (ССРЭ) номчаан. Ооң соонда маргылдааның кол арбитри бүгү-делегейниң судьязы дээрги Фриц Андерссон (Швеция) чүве чугаалаан. Ийи совет шыдыраачыларның кончуг дидим ойнарын ол демдеглээн. Оларның кайызы-даа тиилелгеже, нуткаан болган дыка хөй эки болгаш солуч байдалдарны тургусканнар. Оолдарның ышкаш херээженнериң база шыдыраа талазы-биле делегей чемпионнарлыг совет чуртка дээрги Андерссон байыр чедирген болгаш маргылдааның шилчип чоруур шаннарын Е. Быковага тывыскан.

Чыылганнарның диниттиг адыш часкаашкынының адаа-биле бүгү делегейниң шыдыраа федерациязының оралакчы-президентизи В. В. Рагозин (ССРЭ) Е. И. Быкованы херээженнериң шыдыраа талазы-биле делегей чимпиону деп чарлаан болгаш анаа лавралыг венокту кедирипкен.

Ленинградтың болгаш өске-даа хоорайларның спорт болгаш шыдыраа ниитилелдериниң шыдыраа секцияларының төлээлекчилери маргылдааның тиилекчизинге байыр чедиргеннер.

Чурукта: Е. И. Быкова.

(СЭТА).

ГОМИНДАНЧЫЛАР БИРМАДА ТУРБУШААН

ДЕЛИ. АКШ-тың, Бирманың, Таиландының болгаш гоминданчыларның төлээлекчилериниң аразында чугаалажыышкыннар соксаан деп Рангуннуң радиозу медээлээн. Гоминданчыларның чурттан үнериниң тодаргай хуусаазын айтырын Бирманың төлээлери негээннер. Ол негелде хандыртынмаан болгаш бирма төлээлер хуралды каапкаш барганнар.

Дөрт таланың чугаалажыышкыннары май 22-де-ле эгелээн.

(СЭТА).

ЯПОН ШАХТЁРЛАРНЫҢ ДЕМИСЕЛИ

ШАНХАЙ. «Майници» деп япон солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылчыннарының национал эвилелиниң төп ажыл соксадыышкын комитеди сентябрь 17-де болган бодунуң хуралынга ажылчыннарны ажылдан үндүрүп турарынга удур доктаамал хуусаа чок ажыл соксадыышкыннарын 15 улуг компанияларның бүдүрүлгелеринге сентябрь 24-те эгелээр дугайында шиитпирни үндүрген. Ол ажыл соксадыышкыны болза, кезек-кезек болгаш кыска хуусаалыг ажыл соксадыышкыннарындан эгелээш янзы-бүрү хевирлерлиг эрттер.

Хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылчыннарының национал эвилелиниң онза съездизи ол шиитпирни удуртулга болдурбушаан, ажыл төлевирин улгатырарының дугайында негелдени салган. Чугаалажыышкыннардан хөмүр даш үлетпүрүнүң национал ассоциациязы ойталаан төлээде, ажыл соксадыышкынының комитеди ассоциацияның харыызыбиле танышкан болгаш сентябрь 27-де бүгү чуртка 24 шактыг ажыл соксадыышкынын чарлаарычып дугайында шиитпирни үндүрген.

Ындыгның төлээзинде хөмүр даш үлетпүрүнүң өөрүлдээлери улам-на шыңгыы характерлиг болур деп солун айтып турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Улуг чаалап алыышкын

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

Донбасстың шахталарында, үлетпүрнүң өске-даа адырларындаазы ышкаш, шаптанып чунар болбаазырангай бажыннар, хеп уштур черлер, механизастатынган хеп чуур болгаш септеп-даараар мастерскаяларны, доозундан арыгланыр болгаш тускай хептерни дезинфекциялап турар камерлерни дерип тургускан.

Ёзулуг гуманизм-биле, кижи дугайында сагыш салыышкын-биле синниккен күш-ажылды камгалаарының совет системазы бистин даштыкы өөнүктеривистин—капиталистиг чурттарның ажылчыннарының амыраашкынын болдуруп турар. Ажылчын делегациясының составынга ССРЭ-ге чораан француз ажылчын Габриель Гинэ мынчап бижээн:

«Эң чаа техниканы бодамчалыг ажыглап турар чорук совет ажылчынның күш-ажылын чиигедип, бүдүрүлгеде айыылдыг таварылгаларның чылдагааннарын узуткап турар. Бо бүгүнү катай хаара алганы, а өл ышкаш техниканың айыыл чок чоруунуң болгаш күш-ажылдың гигиеназының талазы-биле сан чок хөй сүмелер болгаш айтылгалар күш-ажыл камгалалының болгаш бодунуң бүдүрүлгезиниң ажылчынының дугайында профэвилел организациязының үргүлчүнүң сагыш салыышкынын көргүзүп турар».

Дөмейлешкек хөй санныг демдеглелдериниң бирээзи база бар. Франциз дагжыларның делегациязының кежигүнү, шахтёр Альфонс Трантесо ССРЭ-ге чораанының түннелдериниге тураскааткан чыындызынга совет шахтёрларының дугайында мынчаар бижип турар:

«Шахта иштиниң нарын ажылдарының үезинде ынаар арыг агаарны киирип ап турары шахталарның удуртулгазының талазындан онза хайгааралдың үүлү болуп турар. Донбасстың бүгү хөмүр комбайннары хөмүрнү үндүр эштирип турарының үезинде доозунну узуткап турар суг чаштырыкчылары-биле хандыртынган. Нарын машиналарның хөмүр казып турганының үезинде доозунну быжырымчалыы-биле чугдуруп турар, ынчаарга забойщик ажылчын бүрүзү эргежок чугула дериг-хереклелдиг болуп турар... Совет шахтёр бүрүн ийыыл чок чорукта ажылдап турарын мен херек кырында бүзүреп көрген мен».

Күш-ажылдың байдалдарын кадыкшыдар талазы-биле ССРЭ-ниң ажылчы чоннарының улуг чедишкиннери хөй. Күш-ажылдың кандыгдаа камгалалы капиталдың чурттарында чок. Максимальдыг капиталистиг кончааны алырынче хан төгүүшкүннүг орук капиталистиг албадгалдыг ажылдың хилинчектээни хөй-хөй муң ажылчыннарның хоозураашкыннары-биле болгаш өлүмүбиле демдеглетинген. Бо байдалды илередип турар кащ чурагайлар бодур. 1951 чылда АКШ-тың үлетпүрүнге 2 миллион ийыылдыг таварылгалар, Франциянынга—шахталарда болгаш хөй-ниити ажылдарында айыылдыг таварылгаларны санаваска 1820 муң ажыг, Барыын Германияга 1198 муң, Италияга—551 муң таварылгалар болгулаан. Айыыл чок чоруктуң техниказының эң бөдүүн негелделерин кайы хамаан чок көрүп турарындан сөөлгү ийи чылдың дургузунда америк үлетпүрге (хөмүрнүүн санаваска) фабрикаларга болгаш заводтарга айыылдыг таварылгаларның түннелинде 31 муң ажылчыннар өлген. Тускай статистиканың мырынай-ла кудулаткан саннарын ёзугаар алырга, сөөлгү чээрби чылдарның дургузунда АКШ-тың шахталарында чаза-тевиишкиннерден, өрттерден болгаш бустуушкуннардан 1300 муң ажыг шахтёрлар өлген.

Бо фактыларда болгаш чурагайларда капитализмнин—ниитилелдиң кол бүдүрүкчү күжүнүн—делегейниң бүгү байлактарының тургузукчузу ажылчын аңгының араатанзыг төтчеглекчизиниң черлик мөзү-шынары онза күш-биле көстүп турар.

Социализмниң үезинде техниктиг депшилге «... күш-ажылдың байдалын улам-на арыг-шевер болдуруп, миллион-миллион ажылчыннарны ыштан, доозундан болгаш хирден адырар, хирлиг бужар мастерскаяларны арыг-силиг, чырык, кижиге таарымчылыг лабораторияларже хуулдурарын дүргедедир» деп В. И. Ленин дөртен чылдың мурнунда бижээн (Сог. т. 19, арын 42).

Ленинчи өтүр көрүүшкүннер күүсетинген. Бо дугайын ВЦСПС-тиң күш-ажылдың камгалалының музейиниң хөй санныг материалдары тода болгаш бүзүредир хереклеп турарлар. Бистиң Төрээн чуртувус хостуг тургузукчу күш-ажылдың улуг чурту. Совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунистиг ниитилелди бүзүрелдиг тургузуп турар, ында күш-ажыл болза, чүгле амыдыралды деткиириниң чепсээ болуп турганындан, ниитилелдиң карааңга-ла бир дугаар амыдыралчы хереглел болуп хуулган турар.

И. ГРИГОРЬЕВ.

ПОЛЬШАДА КҮШ-АЖЫЛ КАМГАЛАЛЫНЫҢ ДУГАЙЫ

ВАРШАВА. Күш-ажыл камгалалының болгаш чурумунуң херээнге моон соңгаргы депшилгени хандырарының дугайында шиитпирни Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Президиуму үндүрген.

Ол шиитпирде айтып турары болза, Польшаның үлетпүр бүдүрүлгелеринде ажылчыннарның санының дыка улгадыышкыны турза-даа, бүдүрүлгелерде айыылдыг таварылгаларның саны сөөлгү беш чыллың дургузунда барык-ла 30 хуу кудулаан. Күш-ажыл камгалалын болгаш чурумун моон соңгаар хандырарының сорулгазы-биле күш-ажыл камгалалының болгаш чурумунуң кол инспекторунуң хүлээлгезин министерстволар чанынга, а улуг инспекторларның хүлээлгелерин төп эргелелдерге, а бүдүрүлгелерге—бүдүрүлге директорунуң техника талазы-биле оралакчызынга дорт чагыртыр күш-ажыл камгалалының болгаш чурумунуң талазы-биле улуг инженерлериниң, инженерлериниң болгаш техниктериниң хүлээлгелерин тургузуп турар. Министерстволарының ажылын таарыштырары-биле болгаш дуржулга солчуру-биле Күрүненин дээди органнарының чанында күш-ажыл камгалалының болгаш чурумунуң айтырыгларының талазы-биле кол комиссияны тургускан.

(СЭТА).

РУМЫН УЛУСТУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНУҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

БУХАРЕСТ. Боттарының шыгжамырларын ажаалга кассаларында салып турар ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш албан-хаакчыттарның санының үргүлчү өзүлдези Румынияның ажылчы чоннарының чаагай чоруунуң өзүлдезинин дугайын херечилеп турар. Эрткен чылдың бо-ла үезинге бодааргa, бо чылдың сес айларының дургузунда шыгжамырлыгларның саны 134 хуу өскен, а салыышкыннарның түүн бо-ла үениң дургузунда 2,5 ажыг катап улгаткан. Чурттуң хоорайларында болгаш суурларында дыка хөй чаа ажаалга кассалары ажытынган.

(СЭТА).

Холуңар чуңар

Бичии оол холун хөндүре сунупкан.

Эмчи арыг өл хөвең-биле ооң адыжын чодупкан. Ынчангаш шилчигеш кырынга довурактыг дунааргай сугнуң дамдызын хөвенден сы тудупкан болгаш ону микроскоп адааңга салыпкан.

Микробтары ивиңайып турар дамдының, оларның иштинде халдавырлыг аарыгларның өөскүдүкчүлери ол сугда бар болган.

Холдарын чуурун бичии оолга эмчи чугаалаан. Ол оол холдарын чугган, ынчалза-даа саваң чокка чунган. Эмчи бичии оолдуң холун база катап арыг хөвең-биле чоткан. Шилчигеш кырынга өл хөвенден дамдыны база катап дамдылаткан болгаш микроскопка көрген.

Микробтар ол ынчан эвээш болган.

Бичии оол кажан холдарын саваң-биле болгаш щётка-биле эки чугган соонда, ооң холдарында микробтар барык-ла артпаан.

Бир хүн эмчи өске янзының дуржулгазын кылган. Бичии оол холдарын чугбайн база катап келген. Чүгле чаңгыс салаазын чуурун аңаа чугаалаан. Эмчи ол арыг салаага суук үүлдүң дамдызын кылган, ынчаарга ооң иштинге миллион-миллион микробтар тургулаан. Шак ындыг дамдыны бичии оолдуң өске хирлиг бир салаазынга дамдылаткан.

Ийи шак эрткен, арыг салаада микробтар кончуг эвээш арткан, а кожа, хирлиг салаада оларның саны барык-ла өскерилбээн болган.

Ынчангаш, арыг кеьш микробтарны бодунга узуткап чок кылып болур, ынчаарга хир болза, микробтарны өлүмден камгалап турар. Ол болза, арыг-шевер эвес кижилериниң үргүлчү аарыг бээриниң бир чылдагааны ында.

Холдарыңарны саваң-биле болгаш щётка-лап чунар.

Чемненир мурнунда холдарынарны чунар!

Амылыг амытаннар-биле ойнаан соонда, азы янзы-бүрү хирленишкиннин сөөлүнде холунарны чунар.

Школага келириңерде аржыыл болгаш саваңны ап чорунар.

Дыргактарынарны үргүлчү кезип турунар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыны.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң эралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң — 3—88; харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, уран-чуул, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98; иштики информация, бухгалтериянын — 8 — 65

ТС02174. Культура эргелелиниң типографиязы